

***Model Edukacji Medialnej,
Informacyjnej i Cyfrowej (MEMIC)***

Redakcja: Alicja Pacewicz, Grzegorz Ptaszek

Autorzy:

Dorota Górecka-O'Connor (Fundacja Nowoczesna Polska)

Tomasz Komorowski (Polski Komitet ds. UNESCO)

Ewa Korzeniowska (Filmoteka Narodowa – Instytut Audiowizualny)

Barbara Krywoszejew (Stowarzyszenie Cyfrowy Dialog)

Alicja Pacewicz (Fundacja Szkoła z Klasą/Centrum Edukacji Obywatelskiej)

Grzegorz Ptaszek (Polskie Towarzystwo Edukacji Medialnej/AGH w Krakowie)

Korekta językowa: Aleksandra Sekuła

Skład, łamanie, opracowanie graficzne: Wacław Marat

Publikacja dofinansowana ze środków Polskiego Towarzystwa Edukacji Medialnej oraz Fundacji Nowoczesna Polska

ISBN: 978-83-954685-0-6

ISBN: 978-83-943906-3-1

ISBN: 978-83-950045-1-3

ISBN: 978-83-288-5735-3

*Ten utwór jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe.
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/deed.pl>*

Egzemplarz bezpłatny

Publikacja wydana wspólnie przez:

Centrum Edukacji Obywatelskiej
Filmoteka Narodowa - Instytut Audiowizualny
Fundacja Nowoczesna Polska
Fundacja Szkoła z Klasą
Polski Komitet do spraw UNESCO
Polskie Towarzystwo Edukacji Medialnej
Stowarzyszenie Cyfrowy Dialog

Kraków – Warszawa 2019

Wstęp **5**

Dlaczego „Edukacja Medialna,
Informacyjna i Cyfrowa?” **14**

Przegląd badań **22**

Psychologiczne i poznawcze aspekty
wykorzystywania MEMIC w edukacji **27**

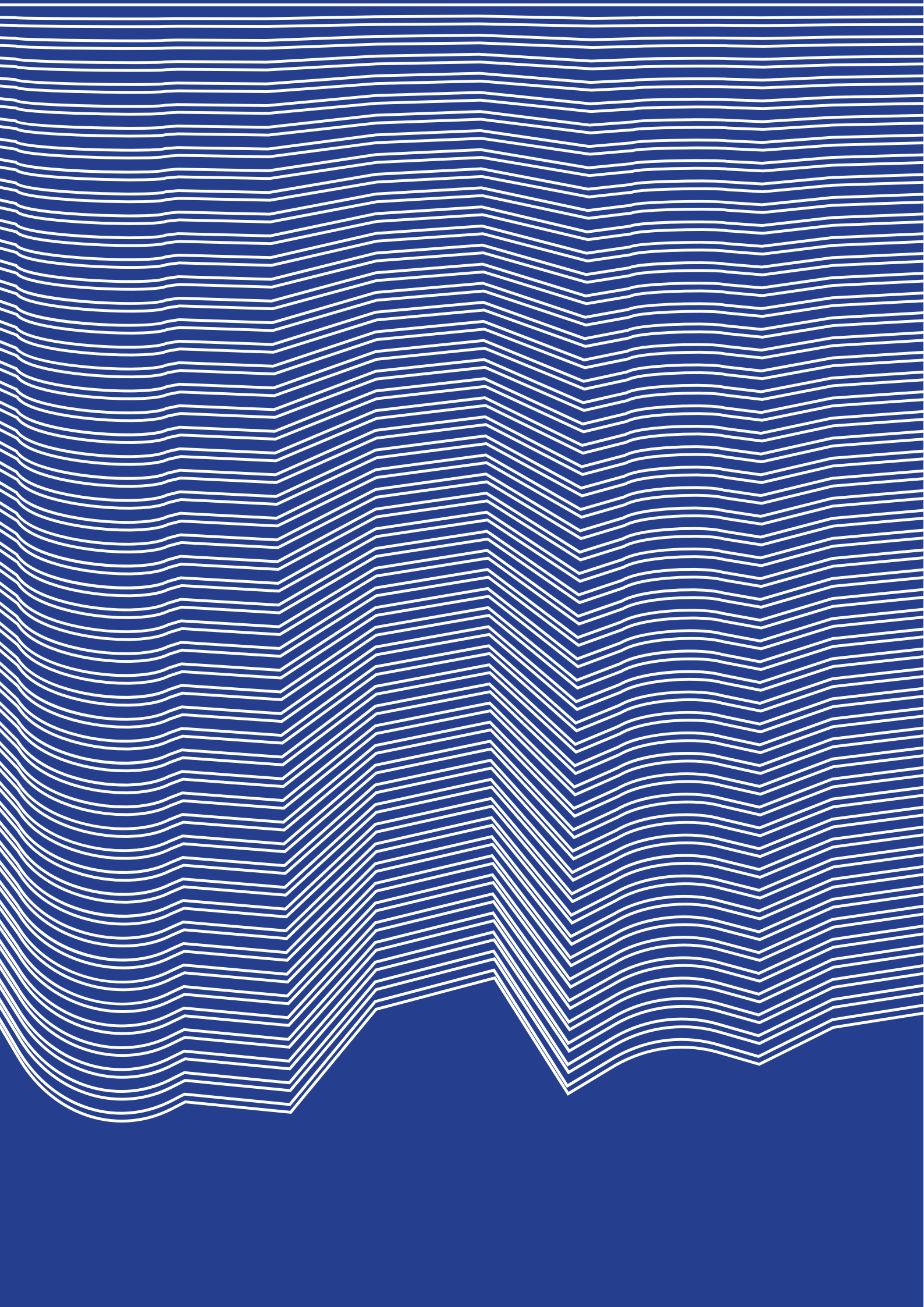
Medialne, informacyjne
i cyfrowe kompetencje profesjo-
nalne oraz osobiste nauczycieli.
Czego potrzebujemy, aby uczyć
innych i uczyć się od innych **29**

Profesjonalne kompetencje
medialne, informacyjne i cyfrowe **34**

Osobiste kompetencje medialne,
informacyjne i cyfrowe **44**

Główne rekomendacje dla instytucji
zaangażowanych w edukację
medialną, informacyjną i cyfrową **51**

Przykłady dobrych praktyk **61**

Wstęp

Nowe technologie i media cyfrowe to nie tylko powszechny dostęp do informacji, coraz nowsze urządzenia i szybszy internet, ale także związane z nimi procesy komunikacyjne, społeczne oraz wybory – etyczne i życiowe¹. Na całym świecie wraz z ich rozwojem pojawiają się niespotykane wcześniej możliwości, ale i wyzwania w niemal wszystkich dziedzinach życia społecznego – w ogromnej mierze dotyczące edukacji, w tym całych systemów edukacyjnych. Sprostanie owym możliwościom i wyzwaniom wymaga przede wszystkim rozwijania świadomości i kompetencji u wszystkich, których one dotyczą, zwłaszcza u tych, którzy wpływają na świadomość i kompetencje innych. Do grupy tej należą bez wątpienia nauczycielki i nauczyciele oraz ci wszyscy, od których decyzji, na różnych szczeblach władzy, zależy kształt i jakość edukacji. Warto w tym miejscu podkreślić, że wiele zostało zrobione, także w Polsce, od czasów, gdy sprawy edukacji skoncentrowanej na rozwijaniu kompetencji medialnych, informacyjnych i cyfrowych zaczęły być szerzej zauważane.

Jednakże, w związku z nieustannym, gwałtownym rozwojem technologii informacyjno-komunikacyjnych i mediów cyfrowych oraz dynamiką ich oddziaływania na społeczeństwo – pewnie długo jeszcze przekonanie, że dużo pozostaje do zrobienia, będzie silniejsze niż satysfakcja z osiągnięć.

Wstęp 5

Dominujący w naszym systemie edukacji sposób myślenia o przygotowaniu młodych pokoleń do życia we współczesnym świecie kładzie wciąż niewystarczający nacisk na kształtowanie kompetencji medialnych, informacyjnych i cyfrowych. Widać to zwłaszcza w obszarze krytycznego rozumienia otoczenia medialnego, czynników kulturowych, ekonomicznych i technologicznych wpływających na korzystanie z mediów, krytycznego rozumienia zasad rządzących światem nowych mediów, używania ich w celu własnej ekspresji, zwracania uwagi na wspólnotowy i partycypacyjny charakter mediów cyfrowych, na związek kompetencji medialnych, informacyjnych i cyfrowych z kreatywnością oraz zdolnością do rozumienia i szanowania różnorodności kulturowej, czy wreszcie na pilną potrzebę rozwijania umiejętności krytycznego myślenia – nie tylko w odniesieniu do przekazów medialnych czy źródeł, ale i technologii. Co prawda w zapisach ogólnych podstawy programowej podkreśla się, że nauczyciel powinien poświęcić dużo uwagi edukacji medialnej, a jednym z zadań szkoły jest przygotowanie uczniów

¹ - Zob. Deuze M., *Media life*, „Media, Culture, & Society” 2011, nr 33(1);
źródło: <https://doi.org/10.1177%2F0163443710386518>

„do dokonywania świadomych i odpowiedzialnych wyborów w trakcie korzystania z zasobów dostępnych w internecie, krytycznej analizy informacji, bezpiecznego poruszania się w przestrzeni cyfrowej, w tym nawiązywania i utrzymywania opartych na wzajemnym szacunku relacji z innymi użytkownikami sieci”.

Jednakże nauczyciele i nauczycielki nie otrzymują dostatecznego wsparcia dydaktycznego, by mogli prowadzić edukację medialną w szkołach, przez co realizacja założonego programu staje się nie lada wyzwaniem.

Zapisy odnoszące się do różnych elementów kompetencji medialnych, informacyjnych i cyfrowych można także odnaleźć w wymaganiach szczegółowych dotyczących zwłaszcza takich przedmiotów, jak: język polski, wiedza o społeczeństwie, informatyka, wiedza o kulturze, historia, edukacja dla bezpieczeństwa czy etyka. Nie są jednak one – z wyjątkiem informatyki – dostatecznie mocno zaakcentowane. Tym większe znaczenie mają więc inicjatywy zapewniające realne wsparcie dla nauczycieli i nauczycielek w zakresie edukacji medialnej.

Realizacja zawartych w podstawie programowej wymagań szczegółowych dotyczących kompetencji cyfrowych powinna możliwie szeroko uwzględniać konteksty społeczne i kulturowe, w tym realia coraz silniej „zmediatyzowanego” życia codziennego młodych ludzi.

6 Wstęp

Trudności w realizacji edukacji medialnej, informacyjnej i cyfrowej (dalej: EMIC) w szkole wynikają również z tego, że w tej dziedzinie funkcjonuje wiele definicji i pojęć, które po części pokrywają się znaczeniowo. W Modelu Edukacji Medialnej, Informacyjnej i Cyfrowej (w skrócie: MEMIC) staramy się traktować zagadnienie kompetencji medialnych, informacyjnych i cyfrowych w sposób spójny i całościowy. Chcemy uporządkować złożoną rzeczywistość funkcjonalnych kompetencji związanych ze światem mediów i technologii cyfrowych oraz zaproponować działania, które można szybko włączyć do codziennej praktyki polskiej szkoły.

Postulujemy w związku z tym, by (przy znacznym poszerzeniu i wyeksponowaniu kwestii związanych z rozumieniem, selekcją i tworzeniem informacji) uczynić szeroko rozumiane kompetencje cyfrowe (czyli łącznie: medialne, informacyjne i cyfrowe) jedną z osi porządkujących i budujących spójność programową – na poziomie podstaw programowych i realizacji programów nauczania – oraz, szerzej, jednym z priorytetów edukacji we współczesnej Polsce. Jest to tym bardziej potrzebne, że w wielu różnych dokumentach unijnych (o czym będzie mowa dalej) oraz w strategicznych dokumentach krajowych, np. *Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030*,

wskazuje się właśnie na te umiejętności jako niezbędne do radzenia sobie z wyzwaniami współczesności.

Dla kogo to robimy?

Model Edukacji Medialnej, Informacyjnej i Cyfrowej (MEMIC) przygotowujemy głównie dla nauczycieli i nauczycielek, ale także wszystkich osób zajmujących się edukacją formalną: dyrektorów, kuratorów, pracowników ośrodków doskonalenia nauczycieli i organów prowadzących. Zaproponowane w niniejszym dokumencie szczegółowe kompetencje profesjonalne i osobiste mogą zostać również wykorzystane (do czego zachęcamy) przez wszystkie podmioty organizujące kształcenie i doskonalenie nauczycielek i nauczycieli, w tym instytucje kultury. Chcemy, by rozwiązania MEMIC stały się dla nich inspiracją i podstawą do tworzenia nowych propozycji programów i szkoleń poświęconych tej tematyce.

Z MEMIC mogą również korzystać wszyscy zainteresowani rozwijaniem kompetencji osób uczących innych, zarówno w obszarze edukacji formalnej, pozaformalnej, jak i nieformalnej, a więc przedstawiciele uczelni wyższych, bibliotek i instytucji kulturalnych, organizacji pozarządowych czy grup nieformalnych oraz rodzice. Każdorazowo wymagać to będzie oczywiście świadomej selekcji kompetencji oraz ewentualnego uzupełnienia o dodatkowe umiejętności, a także opracowania sposobów ich kształtowania. Zwłaszcza zestaw kompetencji osobistych nadaje się do szerokiego zastosowania w wielu różnych kontekstach zawodowych, edukacyjnych i wychowawczych.

W tym miejscu warto podkreślić rolę bibliotek publicznych i szkolnych w procesie edukacji medialnej, informacyjnej i cyfrowej. Biblioteki są instytucjami uzupełniającymi edukację formalną oraz oferującymi kształtowanie kompetencji MIC (tj. medialnych, informacyjnych i cyfrowych) dla grup użytkowników, którzy formalną edukację mają już za sobą. Często biblioteki publiczne nazywane są „trzecimi miejscami” socjalizacji, edukacji i rozwoju (obok domu i pracy). Odgrywają ważną rolę w edukacji pozaformalnej i nieformalnej. Dysponują rozbudowaną infrastrukturą i wykwalifikowaną kadrą, a ofertę swą kierują zarówno do zorganizowanych grup szkolnych, jak i całych społeczności lokalnych. Mają potencjał, by stać się miejscami społecznej inkluzji, pośredniczyć we wspólnym uczeniu się i cyfrowym dialogu – mogą i chcą rozwijać kompetencje MIC i równocześnie pomagać użytkownikom stawać się aktywnymi obywatelami swoich społeczności. Biblioteki szkolne natomiast powinny pełnić rolę centrów medialnych, informacyjnych i cyfrowych, wspierających proces edukacyjny oraz pracę nauczycieli i uczniów.

Pośrednimi odbiorcami modelu są także instytucje rządowe zajmujące się edukacją, kształceniem nauczycieli, nauką i kul-

turą, cyfryzacją czy też rozwojem rynku (zwłaszcza rynku pracy) i przedsiębiorczości. Jednym z problemów polskiej szkoły i społeczeństwa jest to, że różne pożyteczne i słuszne inicjatywy w dziedzinie nowych mediów i technologii nie są w dostateczny sposób ze sobą powiązane, a odpowiedzialne za nie organy i instytucje w niedostatecznym stopniu współpracują i komunikują się ze sobą. W momencie, w którym piszemy te słowa, trwają prace nad całościowym programem rozwoju kompetencji cyfrowych przygotowywanym przez Ministerstwo Cyfryzacji. Równocześnie Instytut Badań Edukacyjnych na zlecenie Ministerstwa Edukacji Narodowej prowadzi eksperckie prace nad Zintegrowanym Systemem Kwalifikacji, a także Zintegrowaną Strategią Umiejętności w ramach partnerstwa Polski z Organizacją Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD). Z kolei Komitet Nauk Pedagogicznych PAN pracuje nad stworzeniem zasad kształcenia przyszłych nauczycieli w zakresie szeroko rozumianych kompetencji cyfrowych. Mamy nadzieję, że nasz model okaże się użyteczny dla szkół wchodzących właśnie do uruchomionej w 2018 roku i obecnie rozwijanej przez NASK Ogólnopolskiej Sieci Edukacyjnej (OSE). Chodzi nam o stworzenie perspektywy, która będzie komplementarna, a nie konkurencyjna w stosunku do wyżej wymienionych przedsięwzięć.

Kompleksowy rozwój kompetencji medialnych, informacyjnych i cyfrowych zarówno w edukacji dzieci i młodzieży, jak również nauczycieli i edukatorów uważamy za niezbędny oraz kluczowy element sukcesu strategii rozwojowych przygotowywanych obecnie w Polsce.

Co chcemy osiągnąć?

Opracowany przez nas model zakłada i propaguje szerokie rozumienie kompetencji medialnych, informacyjnych i cyfrowych. Jego celem nie jest kształtowanie technicznych umiejętności korzystania z komputera, rzutnika czy smartfona (choć są niezbędne), lecz głównie wspieranie krytycznego rozumienia mediów i całego otoczenia medialnego w odpowiedzi na zachodzące w dzisiejszym świecie zmiany technologiczne i będące ich konsekwencją zmiany społeczne oraz kulturowe. Kluczowa jest umiejętność korzystania z technologii i mediów w sposób świadomy, krytyczny, dojrzały, aktywny i twórczy, a także rozwijanie kompetencji niezbędnych do samodzielnego i wspólnego z innymi zdobywania wiedzy oraz wykorzystywania mediów i nowych technologii informacyjno-komunikacyjnych w życiu społecznym, kulturalnym i zawodowym. Uważamy, podobnie jak Michał Klichowski² oraz inni eksperci, że nauczyciele i nauczycielki potrzebują nowego modelu wiedzy i kompetencji, który będzie uwzględniał jednocześnie zapotrzebowanie na wiedzę przedmiotową, kompetencje peda-

2 - Klichowski, M. (2015). Model TPACK. O potrzebie technopedagogicznego podejścia do wiedzy i kompetencji nauczycieli. W: J. Pyżalski (red.), *Nauczyciel w ponowoczesnym świecie. Od założeń teoretycznych do rozwoju kompetencji*. Łódź: theQ studio, s. 86.

gogeniczne oraz kompetencje medialne, informacyjne i cyfrowe. MEMIC ma właśnie pomóc skutecznie włączyć do kształcenia nauczycielek i nauczycieli tę ostatnią grupę kompetencji.

Wskazujemy konkretne działania, które należy podjąć w szkołach oraz w ośrodkach decydenckich i różnych instytucjach odpowiedzialnych za edukację, takich jak samorządy lokalne czy szkoły wyższe.

Przede wszystkim zaś chcemy, aby stworzony przez nas model był użytecznym narzędziem wykorzystywanym przez nauczycielki i nauczycieli oraz aby ułatwiał im rozwój zawodowy i codzienną pracę w sposób dopasowany do ich możliwości – aby był dla nich swego rodzaju drogowskazem, w jaki sposób można i warto to robić.

Zależy nam na tym, aby edukacja MIC nie kojarzyła się głównie z przygotowaniem lekcji w formie prezentacji multimedialnej czy uruchomieniem filmu z internetu, ale była wspólnym poszukiwaniem sposobów najlepszego korzystania z możliwości, jakie otwiera technika i komunikacja zapośredniczona medialnie, aby stanowiła rodzaj krytycznej rozmowy o roli nowych technologii i mediów w naszym życiu.

Prezentowany tu model wymaga rozwinięcia w toku dalszych prac – zwłaszcza w obszarze rozwiązań dydaktycznych, możliwych do szybkiego zastosowania w polskich szkołach i innych instytucjach edukacyjnych. Chodzi tu zarówno o budowanie długofalowych strategii nauczania (np. wykorzystanie kompetencji medialnych, informacyjnych i cyfrowych w edukacji włączającej), formatów pracy z klasą (czy innymi grupami osób uczących się), które mają największy potencjał rozwojowy (m.in. zespołowe projekty edukacyjne z mocnym komponentem MIC), jak i – konkretnych narzędzi lub ich kategorii, które niejako wymuszają rozwój umiejętności MIC (np. aplikacje do tworzenia tekstów i przekazów w mediach społecznościowych, wspólnej pracy zespołowej czy tworzenia gier edukacyjnych) oraz skłaniają do samooceny w zakresie tego rodzaju kompetencji.

Jesteśmy przekonani, że pracując nad strategiami i metodyką, należy korzystać z wzorów zagranicznych, w tym opracowań UNESCO oraz materiałów przygotowanych przez ekspertów Unii Europejskiej, takich jak *Europejska Rama Kompetencji Cyfrowych dla Obywateli*³ czy *DigiCompEdu*⁴, koncentrującego się właśnie na edukacji. Równocześnie warto odwołać się do bogatych już doświadczeń polskich instytucji i organizacji, które od lat zajmują się rozwijaniem różnych kompetencji: informatycznych, w tym programistycznych i myślenia komputacyjnego; informacyjnych, w tym krytycznej oceny informacji;

3 - <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1315&langId=pl>

4 - <https://ec.europa.eu/jrc/en/digcompedu>

medialnych, w tym odbioru i tworzenia przekazów. Lista różnorodnych materiałów i projektów jest tak długa, że należałoby im poświęcić odrębne opracowanie. W końcowej części publikacji umieściliśmy jedynie kilkanaście wybranych przykładów, mając nadzieję, że w najbliższym czasie powstanie obszerna biblioteka, w której będą mogły się znaleźć wszystkie ciekawe i wartościowe inicjatywy (np. w ramach jednego z programów POPC albo na platformie OSE).

System, w ramach którego rozwijane są kompetencje medialne, informacyjne i cyfrowe w Polsce, nie powinien być scentralizowany, lecz raczej rozproszony pomiędzy wiele różnych podmiotów (instytucji, organizacji itp.) na różnych szczeblach i w różnych kontekstach edukacyjnych. To nie wyklucza oczywiście konieczności diagnozowania „białych plam” na mapie kompetencji, a także centralnego inicjowania programów ich tworzenia w szkołach i innych instytucjach, organizacyjnego i finansowego wspierania oraz monitorowania tego procesu. Warto w tym miejscu przywołać opracowywane przez centralne instytucje diagnozy i dokumenty, w tym *Ramowy katalog kompetencji cyfrowych* Ministerstwa Cyfryzacji (2016)⁵. Przyjęte w nim funkcjonalne i relacyjne ujęcie kompetencji cyfrowych uważamy za niezwykle przydatne i ważne, a stworzona przez nas lista kompetencji potrzebnych osobom zajmującym się edukacją powstała w oparciu o to podejście. MEMIC nawiązuje także do wcześniejszego opracowania Fundacji Nowoczesna Polska i Narodowego Instytutu Audiowizualnego *Katalog kompetencji medialnych, informacyjnych i cyfrowych* (2014)⁶ – przyjęte w nim założenie o konwergencji mediów i kompetencji stanowi ramę konstrukcyjną przedstawianego modelu.

W innym miejscu tego opracowania sformułowaliśmy wstępne postulaty skierowane do kilku najważniejszych grup podmiotów współodpowiedzialnych za rozwój kompetencji MIC w Polsce. Przy czym główna rekomendacja jest wspólna dla wszystkich (włączając autorów niniejszego opracowania): musimy pilnie wyjść z „silosowego” sposobu myślenia o odrębnych sektorach i programach, aby zwrócić się ku odkrywaniu i budowaniu połączeń między nimi. Do rozwoju kompetencji medialnych, informacyjnych i cyfrowych najlepiej pasuje właśnie paradygmat konektywistyczny, ponieważ dopiero w procesie komunikacji instytucje, eksperci i użytkownicy wspólnie tworzą wiedzę i praktykę. Służyć temu będzie stworzenie platformy systematycznej wymiany informacji i doświadczeń między wszystkimi instytucjami zaangażowanymi w budowanie nowoczesnej Edukacji Medialnej, Informacyjnej i Cyfrowej. Powinna ona funkcjonować zarówno w sieci, jak i w formie spotkań „twarzą w twarz” decydentów, ekspertów i praktyków. Próby wspólnego myślenia i działania były już podejmowane – taką integrującą funkcję pełniły między innymi:

5 - <https://mc.bip.gov.pl/rok-2015/ramowy-katalog-kompetencji-cyfrowych.html>

6 - http://edukacjamedialna.edu.pl/media/chunks/attachment/Katalog_kompetencji_medialnych_2014.pdf

Szerokie Porozumienie na Rzecz Umiejętności Cyfrowych, nieformalna Koalicja Edukacji Medialnej i Cyfrowej, konferencje i spotkania organizowane przez Polskie Towarzystwo Informatyczne, „Stowarzyszenie Miasta w Internecie”, Fundację Orange, Fundację Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego, NASK i Fundację Dajemy Dzieciom Siłę oraz wiele innych organizacji społecznych (wszystkich nie zdołamy tu wymienić), a także wyższe uczelnie, a nawet międzynarodowe korporacje działające na rynku nowych technologii i mediów. Takie inicjatywy podejmowały także macierzyste organizacje autorów niniejszej publikacji: Polskie Towarzystwo Edukacji Medialnej, Polski Komitet ds. UNESCO, Filmoteka Narodowa – Instytut Audiowizualny, Fundacja Nowoczesna Polska, Stowarzyszenie Cyfrowy Dialog, Centrum Edukacji Obywatelskiej i Fundacja Szkoła z Klasą. Uważamy, że warto kontynuować dziś podobne działania ze zdwojoną siłą, tak by przełamać widoczne nadal bariery w „cyfrowym dialogu” w Polsce.

Niniejszy materiał traktujemy zatem jako wstęp do dalszej pracy wszystkich zainteresowanych instytucji i osób, zwłaszcza tych, którzy zajmują się edukacją – formalną, ale także pozaformalną i nieformalną. Nie zawiera on, rzecz jasna, wszystkich elementów, w które powinien być wyposażony kompletny model rozwoju kompetencji MIC. Mamy nadzieję, że w bliskiej przyszłości powstaną opracowania dotyczące różnych strategii rozwijania umiejętności, w których realizacji MEMIC okaże się przydatny, inspirując praktyczne działania z udziałem różnych sektorów, podnoszące poziom kompetencji „cyfrowych+” w całym społeczeństwie.

Wstęp 11

MEMIC może być dalej rozwijany, np. o narzędzia umożliwiające samoocenę kompetencji, i uzupełniany, np. o kolejne dobre praktyki i inspiracje z całej Polski – oraz świata – pozwalające lepiej odpowiedzieć na pytanie, co działa, a co jest mniej skuteczne. Chcemy szeroko upowszechnić MEMIC we współpracy z publicznymi, społecznymi i prywatnymi organizacjami zajmującymi się edukacją formalną, pozaformalną i nieformalną. Liczymy także na współpracę mediów zainteresowanych propagowaniem kompetencji niezbędnych do skutecznego i dojrzałego funkcjonowania w różnych obszarach życia w epoce cyfrowej.

Co dzięki MEMIC zyskają nauczyciele i nauczycielki?

Nauczyciele i nauczycielki dowiedzą się, jakie indywidualne i zespołowe kompetencje mogą rozwijać oraz w jaki sposób małymi krokami to osiągnąć. Wskazujemy praktyczne działania, łatwe do zastosowania w szkole, klasie, na zajęciach pozalekcyjnych, tak by razem z innymi nauczycielami i uczniami skutecznie nabywać bądź doskonalić kompetencje medialne, informacyjne i cyfrowe. W tym miejscu warto podkreślić, że nie

chodzi tu o jednostronny przekaz od nauczyciela do uczniów, przeciwnie – chodzi raczej o tworzenie razem z uczniami „wspólnoty praktyki i wiedzy”, czyli wzajemnego uczenia się od siebie, wspólnego poszukiwania najlepszych form komunikacji w szkole i poza nią, przydatnych aplikacji edukacyjnych lub źródeł informacji i wiedzy ułatwiających naukę, współpracę oraz pracę na lekcji albo zajęciach pozalekcyjnych.

W prezentowanym modelu widzimy z jednej strony szansę na wzmocnienie roli nauczyciela jako przewodnika w świecie nadmiaru informacji, a z drugiej strony – roli ucznia jako eksperta w dziedzinie potrzeb edukacyjnych i życiowych.

Jak pokazały polskie badania EU KIDS online 2019⁷, polscy nauczyciele niezwykle rzadko rozmawiają z uczniami na temat tego, co w świecie cyfrowym robią młodzi ludzie, czym żyją, co ich bawi lub niepokoi, stwarzając tym samym sztuczną barierę między światem online i offline. Nauczyciele mogą, a nawet muszą uczyć się razem z uczniami, czasem nawet korzystać z ich podpowiedzi czy technicznego wsparcia. Nowe media i technologie stanowią równocześnie płaszczyznę, pozwalającą przełamać dominujący dziś jednokierunkowy i hierarchiczny przekaz wiedzy na rzecz edukacji otwartej na dialog i wymianę z uczącymi się, nawet jeśli są oni dużo młodszy.

12 Wstęp

Nie chcemy poprzestawać jedynie na tym, co warto teraz robić. W części dotyczącej wybranych dobrych praktyk pokazujemy również (choć z konieczności – w ograniczonym zakresie), jaka praca już została wykonana, jakie są mocne strony podejmowanych działań, a także co należy dalej monitorować. Widzimy tutaj poważne zadanie dla instytucji badawczych, które muszą na bieżąco i w bliskim kontakcie ze szkołami analizować szybko zmieniające się edukacyjne potrzeby młodych ludzi i samych nauczycieli. Nasze podejście do edukacji medialnej, informacyjnej i cyfrowej ma charakter całościowy – uwzględniamy różnorodne aspekty edukacji, samego procesu nauczania oraz rozwoju profesjonalnego nauczycieli i nauczycielek, na które widoczny wpływ mają nowe technologie i media.

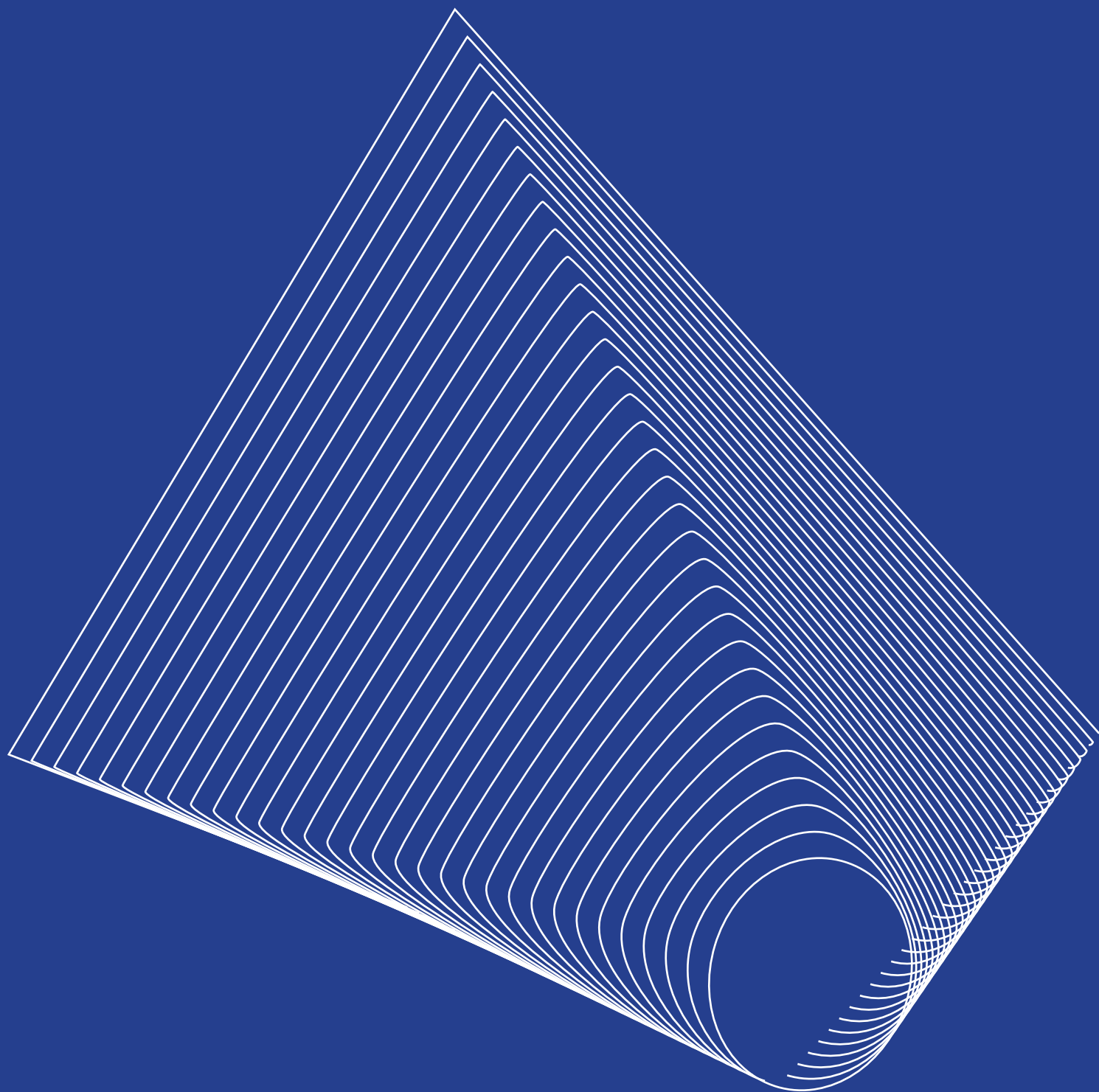
Chodzi o to, by nauczyciele i nauczycielki wszystkich przedmiotów, wszystkich etapów edukacyjnych i w każdym wieku widzieli nie tylko potrzebę używania nowych mediów i technologii oraz korzyści, jakie z tego wynikają, ale także rozumieli sens bezustannej, pogłębionej rozmowy o ich specyfice, o ekonomicznych, politycznych i kulturowych zależnościach, którym podlegają, a wreszcie – o ich potencjale oraz związanych z nimi zagrożeniach.

7 - Pyżalski J., Zdrodowska A., Tomczyk Ł., Abramczuk K., Polskie badanie EU Kids Online 2018. Najważniejsze wyniki i wnioski, Wydawnictwo UAM, Poznań 2019. Źródło: https://fundacja.orange.pl/files/user_files/EU_Kids_Online_2019_v2.pdf

Dzięki temu osoby uczące innych mogą stawać się współtwórcami nowoczesnej „rozszerzonej edukacji”, a nie tylko świadkami – lub nawet ofiarami – technologicznych przemian.

Założenia przedstawione w niniejszym dokumencie były dyskutowane i konsultowane w środowisku instytucji zajmujących się edukacją medialną, informacyjną i cyfrową. Dziękujemy wszystkim, którzy zgłaszali swoje uwagi i sugestie zmian, w szczególności przedstawicielom organizacji pozarządowych oraz instytucji edukacyjnych, którzy wzięli udział w zorganizowanym przez nas 25 kwietnia 2019 r. w FilMOTECE Narodowej – Instytucie Audiowizualnym warsztacie poświęconym MEMIC, a także uczestnikom spotkania Polskiego Komitetu Programu Informacja dla Wszystkich UNESCO (IFAP) przy Polskim Komitecie do spraw UNESCO, które odbyło się 23 maja 2019 roku. Osobno pragniemy podziękować Ministerstwu Edukacji Narodowej za liczne uwagi na temat tego dokumentu. Szczególne podziękowania kierujemy do: Aleksandry Czetwertyńskiej, dr Sylwii Galanciak, dr. Karola Jachymka, Marcina Kosteckiego, Doroty Lipowskiej, dr Magdaleny Maziarz, dr Danuty Morańskiej, Katarzyny Ślaskiej, dr Zuzanny Wiorogórskiej, Kamila Śliwowskiego, dr. Grzegorza D. Stunży, Alicji Witkowskiej, Patryka Zakrzewskiego, Lidii Zameckiej oraz wszystkich osób, które przekazały nam swoje uwagi anonimowo.

Dlaczego „Edukacja Medialna, Informacyjna i Cyfrowa”?

W drugiej połowie XX w., w związku z dynamicznym rozwojem mediów masowych na świecie oraz wzrostem ich znaczenia jako głównego źródła informacji, wiedzy i rozrywki, badacze oraz praktycy zajmujący się problematyką mediów i komunikowania masowego zwrócili uwagę na pilną potrzebę rozwijania wśród dzieci i młodzieży (a także wśród innych grup wiekowych) umiejętności rozumienia tego, jak media funkcjonują oraz jak są tworzone i rozpowszechniane przekazy medialne. W wyniku dyskusji, która na forum międzynarodowym odbywała się przy wsparciu m.in. UNESCO, wyodrębniono na początku lat 70. nowy obszar interdyscyplinarnej wiedzy praktycznej – zwany edukacją medialną – w ramach którego wyraźnie zdefiniowano cele i przedmiot zainteresowania. W ówczesnej perspektywie edukacja medialna odnosiła się do wszechpotężnych mediów masowych i koncentrowała na uczeniu ich historii, sposobów świadomego i twórczego korzystania z nich, ich oceny, rozumienia miejsca, jakie zajmują w społeczeństwie, ich wpływu, odbioru, dostępu do nich oraz ich roli jako twórczych narzędzi⁸.

Wraz z upowszechnieniem się internetu, gier wideo, nowych technologii informacyjno-komunikacyjnych, mediów społecznościowych oraz pojawieniem się nowych praktyk medialnych (odnoszących się do sposobów wykorzystywania mediów w różnych celach i obszarach życia) słabło zainteresowanie badaczy, praktyków i decydentów politycznych mediami masowymi (telewizją, radiem i prasą), a ich uwaga coraz silniej koncentrowała się na nowych środkach komunikacji społecznej i mediach cyfrowych. Równocześnie media masowe przechodziły proces cyfryzacji, często w chaotyczny i pośpieszny sposób, czemu towarzyszyło zjawisko widocznej konwergencji mediów tradycyjnych i cyfrowych, obserwowane wyraźnie także w Polsce. Doprowadziło to do sytuacji, w której w tym samym czasie rozmaite gremia – instytucje Unii Europejskiej, instytucje państwowe i międzynarodowe, środowiska akademickie, praktycy – zaczęły tworzyć i upowszechniać własne definicje związane z edukacją medialną, cyfrową i informacyjną, kładąc główny akcent na różne umiejętności korzystania z nowych technologii informacyjno-komunikacyjnych i mediów, również cyfrowych.

Wielowymiarowość i zróżnicowanie kompetencji oraz dynamicznie wzrastająca konsumpcja mediów cyfrowych wymusiły również na badaczach i praktykach edukacji medialnej dostosowanie interesującego ich obszaru działalności do zmieniającej się rzeczywistości społeczno-kulturowej, zwłaszcza że stosunkowo długo – na co zwracała uwagę Kathleen Tyner jeszcze pod koniec lat 90. – koncentrowali się oni częściej na mediach tradycyjnych oraz ich oddziaływaniu, ignorując media i technologie cyfrowe⁹. Dopiero na początku XXI wieku

Dlaczego „Edukacja Medialna, 15
Informacyjna i Cyfrowa”?

8 - *Media studies in education*, Paris 1977, UNESCO.

Źródło: [http://unesdoc.unesco.org/images/0002/000238/023803eo.pdf\(25.01.2018\)](http://unesdoc.unesco.org/images/0002/000238/023803eo.pdf(25.01.2018)), s. 8

9 - Tyner K., *Literacy in a digital world: teaching and learning in the age of information*, Nowy Jork 1998, Routledge.

propagatorzy edukacji medialnej rozpoczęli dyskusję na temat włączenia w obszar tej problematyki internetu i mediów społecznościowych. Taki stan rzeczy spowodował, że równolegle, w dużej mierze niezależnie od siebie, rozwijały się różne modele kompetencji niezbędnych do skutecznego funkcjonowania w społeczeństwie informacyjnym: kompetencji medialnych (*media literacy*), kompetencji informacyjnych (*information literacy*) oraz kompetencji cyfrowych (*digital literacy/digital competence*).

Z czasem nieuchronnie okazało się, że pola znaczeniowe tych koncepcji nachodzą na siebie, co do dziś utrudnia rozumienie pojęcia edukacji medialnej. John Potter i Julian McDougall przyczynę tego stanu rzeczy upatrują „nie tyle w kwestii rozbieżności między badaczami (ponieważ niektórzy z nich są potencjalnymi sojusznikami), co w sposobie pracy, w którym teorie i wiedza o świecie rozwijają się równolegle, ale są nawzajem niewidoczne”¹⁰. To „nachodzenie na siebie” różnych koncepcji kompetencji uzmysławia jednak ważną rzecz: ścisły związek pomiędzy tymi kompetencjami. Nie powinno to dziwić, zwłaszcza gdy współcześnie obieg informacji, dzielenie się wiedzą czy komunikowanie się z innymi stają się prawie w całości zapośredniczone medialnie – nie tylko i nie zawsze przez środki przekazu w ścisłym znaczeniu, ale również przez technologie oraz przez tych, którzy za ich pomocą, na różnych poziomach, umożliwiają komunikację i interakcję społeczną (dostarczyciele oprogramowania, wyszukiwarki, platformy cyfrowe, portale, algorytmy itp.).

16 Dlaczego „Edukacja Medialna, Informacyjna i Cyfrowa”?

Wielość definicji (mających różne korzenie oraz powstałych w różnych okresach rozwoju technologicznego) może wywoływać wrażenie pewnego chaosu terminologicznego, w którym osobie bez specjalistycznej wiedzy trudno się zorientować. Na przykład w praktyce szkolnej powszechnie używane jest pojęcie TIK, oznaczające technologie informacyjno-komunikacyjne (z ang. ICT – *Information and Communication Technologies*), ze względu na czas powstania oraz zakres znaczeniowy może być utożsamiane z pojęciem „media”, przy czym pod tą nazwą kryje się rodzina technologii przetwarzających, gromadzących i przesyłających informacje w postaci elektronicznej¹¹. Definicja ta skłania nas ku rozumieniu zagadnień związanych z nowymi technologiami w sposób zarówno techniczny (komputer, internet, pliki, maile, chmura, aplikacje, zasoby sieciowe, smartfon, oprogramowanie itp.), jak i narzędziowy. Ta druga perspektywa przeważa, gdy skupiamy się głównie na wykorzystywaniu technologii do wyszukiwania czy analizowania informacji jako narzędzia do zdobywania i utrwalania wiedzy, jej prezentacji, dzielenia się nią lub służącego współpracy i komunikowaniu się pomiędzy użytkownikami. To sprawia, że

10 - Potter J. W., McDougall J., *Digital media, culture and education. Theorising third space literacies*, London 2017, Palgrave Macmillan.

11 - Por. Ostrowska M., Sterna D., 2015, *Technologie informacyjno-komunikacyjne na lekcjach. Przykładowe konspekty i polecane praktyki*, Warszawa. Centrum Edukacji Obywatelskiej; źródło: https://glowna.ceo.org.pl/sites/default/files/tik_na_lekcjach_2015_06_02.pdf

m.in. niektórym nauczycielom i nauczycielkom, oraz innym osobom zajmującym się kompetencjami dotyczącymi zdobywania wiedzy, komunikacji społecznej, technologii cyfrowych i mediów zdarza się utożsamiać edukację medialną właśnie z wykorzystaniem nowych technologii w procesie kształcenia.

Wychodząc z założenia, że środowisko mediów cyfrowych stanowi niezwykle ważne miejsce naszego społecznego i indywidualnego doświadczenia i że można traktować je jako rozszerzoną rzeczywistość komunikacyjną, chcemy zaproponować na potrzeby MEMIC spójną definicję edukacji medialnej, informacyjnej i cyfrowej.

Czynimy tak po to, by móc zarówno spojrzeć na to zagadnienie z szerszej perspektywy, włączając w jego obszar sprawy technologiczne, społeczne, kulturowe i etyczne, jak również po to, by dostosować je do codziennej praktyki nauczycielskiej w szkołach. Definicja ta, spajająca trzy perspektywy – medialną, informacyjną oraz cyfrową (technologiczną) – ma pomóc w rozumieniu świata mediów oraz ułatwić nauczycielom wprowadzenie zagadnień koncentrujących się na kształceniu u dzieci i młodzieży złożonych kompetencji, które go dotyczą.

Definicja, którą proponujemy, koresponduje z opublikowanymi w ostatnich latach dokumentami organów Unii Europejskiej¹² oraz nawiązuje do dokumentów propagowanych przez takie organizacje jak UNESCO i prac badawczych z ostatnich lat. Jednym z ważniejszych dokumentów tego rodzaju była *Deklaracja z Fezu* z 2011 roku w sprawie kompetencji medialnych i informacyjnych, w której czytamy, że „dzisiejsza era cyfrowa i konwergencja technologii komunikacyjnych wymagają połączenia kompetencji medialnych i kompetencji informacyjnych w celu osiągnięcia zrównoważonego rozwoju społecznego, budowania partycypacyjnych społeczeństw obywatelskich oraz przyczynienia się do umocnienia trwałego pokoju na świecie, wolności, demokracji, dobrych rządów i wzmacniania konstruktywnej wiedzy międzykulturowej, dialogu i wzajemnego zrozumienia”¹³.

Dlaczego „Edukacja Medialna, 17
Informacyjna i Cyfrowa”?

12 - Zob. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1808 z dnia 14 listopada 2018 r. zmieniająca dyrektywę 2010/13/UE w sprawie koordynacji niektórych przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich dotyczących świadczenia audiowizualnych usług medialnych (dyrektywa o audiowizualnych usługach medialnych) ze względu na zmianę sytuacji na rynku (2018/L 303/69, tzw. Dyrektywa o audiowizualnych usługach medialnych), Zalecenie Rady z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (2018/C 189/01), Konkluzje Rady z dnia 30 maja 2016 r. w sprawie rozwijania – poprzez kształcenie i szkolenie – umiejętności korzystania z mediów i umiejętności krytycznego myślenia (2016/C 212/05), a w kontekście przeciwdziałania zorganizowanej dezinformacji, Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów: Zwalczanie dezinformacji w Internecie: podejście europejskie z 26.4.2018 r. (COM(2018) 236 final), Komisja Europejska i Wysoki Przedstawiciel Unii do Spraw Zagranicznych i Polityki Bezpieczeństwa: Joint Communication to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic And Social Committee and the Committee of The Regions: Action Plan against Disinformation (Brussels, 5.12.2018, JOIN(2018) 36 final)

13 - <http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CI/CI/pdf/news/Fez%20Declaration.pdf>

Na poziomie Unii Europejskiej, w Konkluzjach Rady Unii Europejskiej z dnia 30 maja 2016 r. w sprawie rozwijania – poprzez kształcenie i szkolenie – umiejętności korzystania z mediów i umiejętności krytycznego myślenia kompetencje medialne (media literacy, termin, który w oficjalnych polskich przekładach dokumentów unijnych występuje pod nazwą „umiejętność korzystania z mediów”) zostały określone jako „wszelkie umiejętności techniczne, poznawcze, społeczne, obywatelskie i kreatywne, które pozwalają nam docierać do tradycyjnych i nowych mediów, poddawać je krytycznej ocenie oraz wchodzić z nimi w interakcję”¹⁴. Dokument podkreśla, że umiejętności te „pozwalają myśleć krytycznie podczas uczestnictwa w życiu ekonomicznym, społecznym i kulturalnym oraz aktywnego udziału w procesach demokratycznych. Pojęcie kompetencji medialnych odnosi się w tym wypadku do różnego rodzaju mediów: telewizji, wideo, radia, prasy oraz różnych kanałów: tradycyjnych, internetowych, społecznościowych. Uwzględnia też potrzeby wszystkich grup wiekowych”. Takie rozumienie kompetencji medialnych wzmacnia znowelizowana w 2018 roku Dyrektywa o audiowizualnych usługach medialnych. Warto przytoczyć fragment motywu 59 Preambuły tej Dyrektywy:

„Umiejętność korzystania z mediów [ang.: media literacy] oznacza umiejętności, wiedzę i rozumienie, które pozwalają obywatelom skutecznie i bezpiecznie używać mediów. Aby obywatele mieli możliwość dotarcia do informacji oraz odpowiedzialnie i bezpiecznie wykorzystywali, krytycznie oceniali i tworzyli treści medialne, muszą posiadać zaawansowane umiejętności korzystania z mediów. Umiejętność korzystania z mediów nie powinna być ograniczona do zdobywania wiedzy o narzędziach i technologiach, ale powinna mieć na celu wyposażenie obywateli w umiejętność krytycznego myślenia niezbędną do dokonywania ocen, analizowania złożonych realiów oraz odróżniania opinii od faktów”¹⁵.

18 Dlaczego „Edukacja Medialna, Informacyjna i Cyfrowa”?

Zalecenie Rady z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie definiuje natomiast kompetencje cyfrowe jako

„pewne, krytyczne i odpowiedzialne korzystanie z technologii cyfrowych i interesowanie się nimi do celów uczenia się, pracy i udziału w społeczeństwie. Obejmują one umiejętność korzystania z informacji i danych, komunikowanie się i współpracę, umiejętność korzystania z mediów, tworzenie treści cyfrowych (w tym programowanie), bezpieczeństwo (w tym komfort cyfrowy i kom-

¹⁴ - [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016XG0614\(01\)&from=IT](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016XG0614(01)&from=IT)

¹⁵ - <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/pl/TXT/?uri=CELEX%3A32018L1808> ; por. przypis 12. Nb., Art 33a znowelizowanej Dyrektywy zobowiązuje państwa członkowskie do promowania rozwoju kompetencji medialnych, stosowania środków w tym zakresie i składania raportów na ten temat.

petencje związane z cyberbezpieczeństwem), kwestie dotyczące własności intelektualnej, rozwiązywanie problemów i krytyczne myślenie”¹⁶.

O ile w dalszych akapitach przytoczonych wcześniej *Konkluzji* Rady kompetencje cyfrowe zostały przedstawione jako istotna część kompetencji medialnych, to w *Zaleceniu* Rady w sprawie kompetencji kluczowych kompetencje medialne („umiejętność korzystania z mediów”) i informacyjne („umiejętność korzystania z informacji i danych”¹⁷) stanowią jedną ze składowych kompetencji cyfrowych.

Na społeczne znaczenie kompetencji medialnych, informacyjnych i cyfrowych, szczególnie akcentując te pierwsze, choć wprost nienazwane w tym akapicie, zwraca uwagę część *Zalecenia* dotycząca kompetencji obywatelskich, gdzie zauważa się, że:

„Umiejętności składające się na kompetencje obywatelskie odnoszą się do zdolności skutecznego angażowania się, wraz z innymi ludźmi, na rzecz wspólnego lub publicznego interesu, w tym na rzecz zrównoważonego rozwoju społeczeństwa. Obejmuje to krytyczne myślenie i całościowe rozwiązywanie problemów, a także umiejętność formułowania argumentów oraz konstruktywnego uczestnictwa w działaniach społeczności i w procesach podejmowania decyzji na wszystkich szczeblach, od lokalnego i krajowego, po europejski i międzynarodowy. Obejmuje to również zdolność do dostępu do tradycyjnych i nowych form mediów, do ich krytycznego rozumienia i interakcji z nimi, a także znajomość roli i funkcji mediów w demokratycznych społeczeństwach”.

**Dlaczego „Edukacja Medialna, 19
Informacyjna i Cyfrowa”?**

Warto również zaznaczyć, że *Zalecenie* Rady w sprawie kompetencji kluczowych oprócz kompetencji cyfrowych wyodrębnia „kompetencję w zakresie tworzenia i rozumienia informacji”, którą określa się jako „umiejętność rozumienia i tworzenia informacji”, „zdolność identyfikowania, rozumienia, wyrażania, tworzenia i interpretowania pojęć, uczuć, faktów i opinii w mowie i piśmie, przy wykorzystaniu obrazów, dźwięków i materiałów cyfrowych we wszystkich dziedzinach i kontekstach”.

Z porównania różnych przytoczonych dokumentów wyraźnie zatem wynika ścisły związek kompetencji medialnych, informacyjnych i cyfrowych oraz istotne miejsce, jakie zajmują wśród umiejętności umożliwiających rozwój osobisty i społeczny oraz udział w życiu społeczeństwa. Dlatego przedstawiany tu model przyjmuje holistyczną perspektywę w sprawie edukacji odnoszącej się do tych trzech rodzajów kompetencji.

¹⁶ - [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&from=EN)

¹⁷ - Por. Deklaracja praska z 2003 roku *The Prague Declaration: Towards an Information Literate Society*, Proklamacja z Aleksandrii z 2005 roku *Alexandria Proclamation on Information Literacy and Lifelong Learning*.

Definiujemy zatem **edukację medialną, informacyjną i cyfrową jako interdyscyplinarny obszar działań praktycznych, których celem jest kształcenie kompetencji, umożliwiających świadome, aktywne, odpowiedzialne, prospołeczne, krytyczne i twórcze korzystanie ze wszystkich rodzajów mediów w różnych celach. Przy czym nieodłącznym elementem takiego korzystania jest rozumienie funkcjonowania tych mediów (zarówno tak zwanych tradycyjnych, jak i cyfrowych) oraz ich wpływu na rozmaite obszary aktywności człowieka.**

Kompetencje medialne, informacyjne i cyfrowe, które pragniemy rozwijać i wzmacniać, są w dzisiejszym świecie niezbędne dla rozwoju osobistego, sprawnego funkcjonowania w społeczeństwie i budowania relacji, ale także mają zasadniczy wpływ na inne sfery życia, takie jak: poszukiwanie i podejmowanie pracy, obieg informacji, uczenie się, dzielenie wiedzą, udział w życiu społecznym, obywatelskim czy kulturowym.

W wymiarze zbiorowym natomiast, w coraz większym stopniu, zależy od nich jakość życia publicznego, stabilność demokracji, rozwój społeczeństw, a nawet – jak unaoczniła obserwowana często bezbronność wobec dezinformacji – zbiorowe bezpieczeństwo.

20 Dlaczego „Edukacja Medialna, Informacyjna i Cyfrowa”?

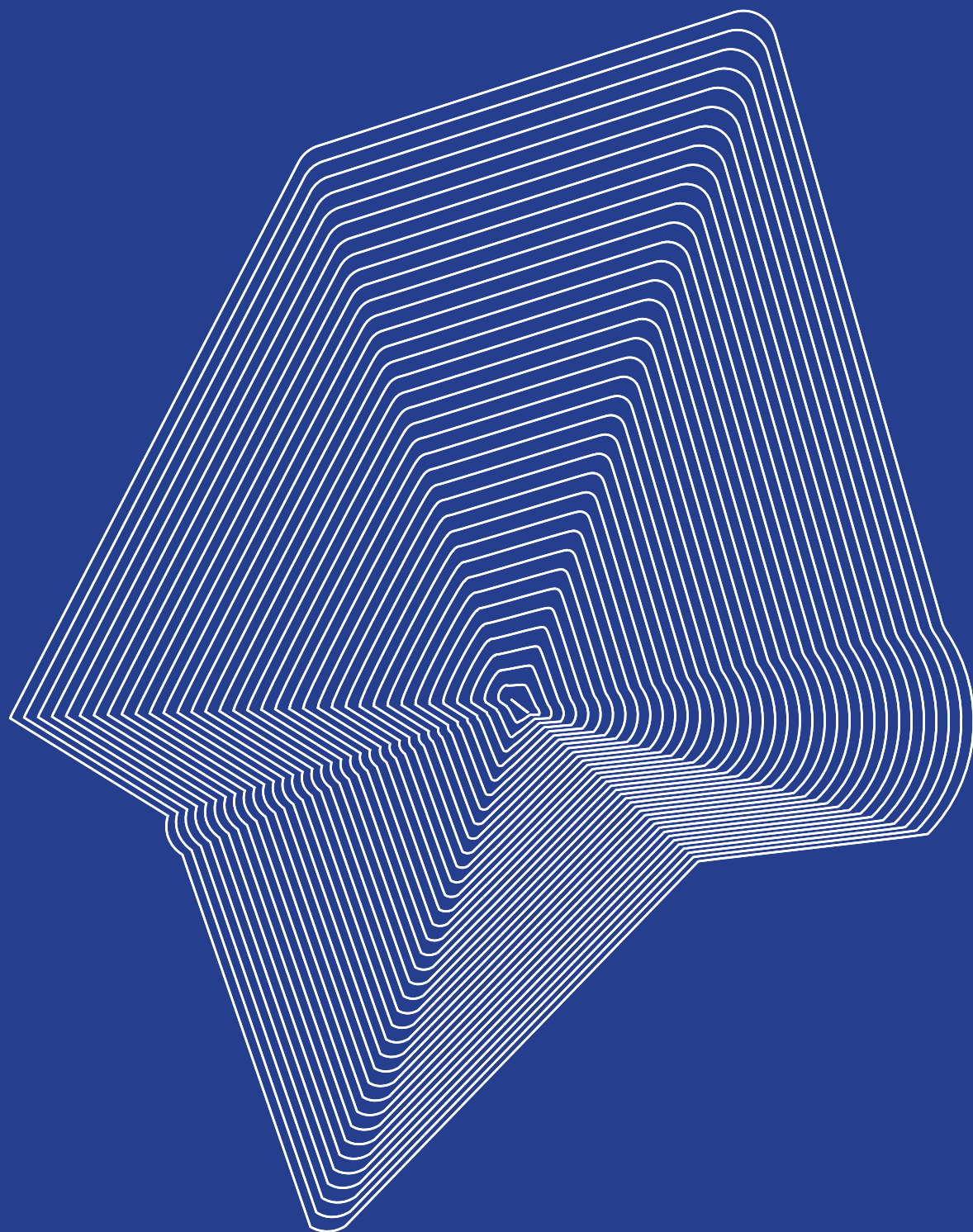
Kompetencje medialne, informacyjne i cyfrowe są osią MEMIC, który ma wspierać nauczycieli/nauczycielki oraz uczniów/uczennice w tym, aby:

- analizować, krytycznie oceniać oraz tworzyć różne przekazy medialne (tekstowe, dźwiękowe, wizualne, audiowizualne, ikoniczne itp.);
- identyfikować źródła przekazów medialnych oraz ich polityczne, społeczne, ekonomiczne i/lub kulturowe uwarunkowania, interesy oraz konteksty;
- interpretować przekazy i wartości obecne w różnych mediach i rozpowszechniane różnymi kanałami, przez różne podmioty (profesjonalne, amatorskie, komercyjne);
- wybierać odpowiednie medium do komunikowania własnych treści lub historii oraz umieć dotrzeć do zamierzonej grupy w określonym celu;
- domagać się dostępu do mediów w celu odbioru oraz tworzenia przekazów medialnych;
- dbać o niezależność, obiektywizm i różnorodność treści w mediach, w tym na platformach mediów społecznościowych;
- wspierać innych, zwłaszcza dzieci i mło-

dych ludzi, którzy mogą czuć się zagubieni w szumie informacyjnym i pomagać im w bezpiecznym oraz świadomym korzystaniu z medialnych źródeł informacji i wiedzy;

- uczyć się od siebie nawzajem, także dorośli od dzieci i młodych ludzi, rozumiejąc i uwzględniając potrzeby (własne i innych) zaspokajane przy użyciu nowych mediów i technologii.

Przegląd badań

Zmiany w praktykach korzystania z mediów cyfrowych oraz technologii informacyjno-komunikacyjnych najpełniej uwiadaczniają się w prowadzonych badaniach naukowych. Poniżej omawiamy wyniki badań o charakterze ilościowym, które zostały opublikowane w 2019 roku i są istotne z punktu widzenia poruszanej problematyki.

I. J. Pyżalski, A. Zdrodowska, Ł. Tomczyk, K. Abramczuk, Polskie badanie EU Kids Online 2018. Najważniejsze wyniki i wnioski, Wydawnictwo UAM, Poznań 2019¹⁸.

Próba badawcza: grupa 1249 uczniów w wieku 9-17 lat ze wszystkich etapów nauczania.

Młodzi użytkownicy mediów łączą się z internetem codziennie lub częściej niż raz dziennie głównie za pośrednictwem smartfona/telefonu komórkowego (82,5% badanych). Jeśli chodzi o umiejętności badanych związane z posługiwaniem się internetem, to zdecydowana większość badanych deklaruwała, że wie, jak zainstalować aplikacje na urządzeniu mobilnym – np. telefonie lub tablecie (74,8% badanych) oraz jak usunąć osoby ze swojej listy kontaktów (74,6% badanych). Zdecydowanie gorzej wypadają umiejętności poznawcze związane ze stosowaniem słów-kluczy w wyszukiwaniu informacji (37,6% deklaruje, że umie to łatwo zrobić) oraz sprawdzeniem, czy informacja, którą znaleźli w internecie, jest prawdziwa (tylko 31,9% badanych). Równie niski odsetek badanych deklaruje, że potrafi edytować lub zmieniać treści w internecie, które inni stworzyli i zamieścili online (jedynie 24% badanych). Co ciekawe, młodzi ludzie nie dokonują rozróżnienia na funkcjonowanie w świecie online i offline, obie rzeczywistości się nawzajem przenikają i jawią jako jedna całość.

Przegląd badań 23

Najczęściej internet wykorzystywany jest przez młodzież do celów rozrywkowych (np. oglądania filmów, użytkowania portali społecznościowych). Równie często media cyfrowe użytkowane są w celu wyszukiwania informacji (ponad 40% nastolatków wyszukuje informacje ze świata minimum raz w tygodniu lub częściej). Także wykorzystywanie mediów cyfrowych w celu komunikacji z bliskimi oraz rodziną pojawia się wśród młodych ludzi bardzo często. Jedynie nieco ponad 8% badanych uczniów deklaruje, że nie używa w ogóle mediów cyfrowych.

Badani uczniowie najrzadziej wykorzystują internet w celu protestowania, dzielenia się własną twórczością, prowadzenia dyskusji na ważne tematy społeczne lub polityczne czy też uczestniczenia w społecznościach internetowych rozwijających hobby.

Intensywne użytkowanie nowych mediów (raz w tygodniu lub częściej) dotyczy zazwyczaj: korzystania z aplikacji mobilnych, wysyłania i odbierania informacji (ok. 60%), współdzielenia się informacjami znalezionymi w sieci z najbliższymi osobami (ponad 50% ankietowanych). Przeszło 16% nastolatków komentuje codziennie materiały umieszczone w sieci przez osoby bliskie; co czwarty gra systematycznie minimum raz w tygodniu lub częściej w gry sieciowe. Ponad połowa badanych nie stworzyła niczego przy pomocy aplikacji mobilnej oraz nie dzieliła się zdjęciami lub grafiką własnego autorstwa w ciągu miesiąca poprzedzającego badanie.

2. M. Bochenek, R. Lange (red.), Nastolatki 3.0. Raport z ogólnopolskiego badania, NASK – Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2019¹⁹.

Próba badawcza: grupa 1173 uczniów ze wszystkich etapów, próba niejednorodna (szkoła podstawowa – 531, gimnazjum – 25, liceum – 456, technikum – 161).

Badani najczęściej korzystają z internetu w domu (95,4% wskazań). Aż 60% używa sieci podczas podróży, komunikacji i transportu (np. w drodze do szkoły). Niespełna połowa respondentów (41,2%) korzysta z internetu w szkole. Zdecydowanie najpopularniejszymi urządzeniami, za pomocą których nastolatki łączą się z internetem, są telefony komórkowe i smartfony (blisko 94% odpowiedzi). Na drugim miejscu znalazły się laptopy (60% badanych).

24 Przegląd badań

Dla młodych ludzi internet to głównie medium rozrywkowe i komunikacyjne (segment rekreacyjno-afiliacyjny). Najczęściej wykorzystują go do słuchania muzyki (65,4%), oglądania filmów i seriali (62,1%), grania w gry online (40,8%), kontaktów ze znajomymi i/lub rodziną za pomocą komunikatorów, czatów (61%) oraz korzystania z serwisów społecznościowych (59,4%). Co ciekawe, połowa badanych najczęściej również wykorzystuje internet do odrabiania lekcji (50,6%). Niewiele badanych wykorzystuje twórczy oraz wspólnotowy (partycypacyjny) potencjał internetu. Tylko 8,3% deklaruje wykorzystanie internetu do tworzenia grafiki, muzyki, filmów, przetwarzania zdjęć, zaś 6,6% badanych do przeglądania i/lub udziału w dyskusjach na forach.

94% badanych najczęściej korzysta z YouTube'a, na drugim miejscu z Facebooka (83,4% badanych), przy czym w odniesieniu do drugiego medium młodzież w szkołach ponadgimnazjalnych użytkuje go częściej niż uczniowie młodszy. Snapchat oraz Instagram należą do mniej popularnych mediów społecznościowych i korzysta z nich odpowiednio 67,9% i 67,7%

¹⁹ - <https://www.nask.pl/pl/aktualnosci/wydarzenia/wydarzenia-2019/1539,Mlode-smartfony-jak-sie-zyje-z-internetem-w-kieszeni.html>

badanych. Co ciekawe, zarówno ze Snapchata, jak i Instagrama zdecydowanie częściej korzystają dziewczęta niż chłopcy. W mediach społecznościowych badani najczęściej udostępniają na swoich profilach zdjęcia i/lub filmy z własnym wizerunkiem oraz inne zdjęcia (odpowiednio – 58,8% i 44,5%). Własne historie, opinie i komentarze udostępniane są przez niewielką grupę nastolatków (18,6%).

Niepokojące może być to, że prawie 25% badanych udostępnia treści, które są widoczne dla wszystkich oraz nie widzi potrzeby ochrony własnej prywatności (28,4%).

Większość nastolatków wskazuje na szereg korzyści związanych z poszerzaniem wiedzy związanej z osobistymi zainteresowaniami za pośrednictwem internetu. Do najczęściej wymienianych obszarów tematycznych należą: muzyka (73,3%), filmy, seriale, teatr (56,4%), dbanie o wygląd, ubiór i styl (52,1%) oraz wiedza o mediach (48,4%), sporcie (48,4%), sprawach społecznych, historii i polityce (44,0%).

Nastolatki zdają sobie sprawę z ograniczeń aktywności w sieci. Jedynie 19,8% badanych zgodziło się ze stwierdzeniem, że „w Internecie można wyrażać swoje opinie i nie ponosić tego konsekwencji”. Z kolei chęć przeniesienia jak największej części aktywności życiowej do świata wirtualnego była widoczna u niewielkiej części uczniów – chce tego 4,6% respondentów. Jedynie 8% młodych ludzi deklaruje, że jak największą część swojego czasu wolnego stara się spędzać w internecie.

Przegląd badań 25

Jeśli chodzi o wykorzystywanie internetu na lekcjach w szkole, to badani wskazywali, że ich nauczyciele najczęściej pokazują na lekcjach filmy (81,2%), wyświetlają prezentacje (77,6%) i korzystają z programów edukacyjnych (60,6%). Najczęściej robią to na zajęciach z informatyki/zajęć komputerowych (68,9%), języka obcego (47,5%) oraz języka polskiego (46,7%). Rzadko z kolei na lekcjach z wiedzy o kulturze (17,2%), wiedzy o społeczeństwie (17,8%) czy edukacji dla bezpieczeństwa (14,5%), czyli na zajęciach z przedmiotów, w ramach których powinny być omawiane zagadnienia z zakresu edukacji medialnej. Prawie 40% nastolatków uznało, że edukacja szkolna nie przygotowała ich dobrze do funkcjonowania w świecie opartym o technologie internetowe.

Jeśli chodzi o podstawowe źródła wiedzy pomocne w przygotowywaniu się do zajęć i sprawdzianów, to najwięcej badanych korzysta z Wikipedii (76,3%), wyszukiwarki Google (62,6%), portalu Ściąga (51,9%) oraz YouTube'a (47,5%). Internetowe źródła wiedzy, takie jak portal Wolnelektury, encyklopedia PWN, E-podręczniki, Khan Academy, Interklasa.pl nie cieszą się niestety dużą popularnością wśród uczniów.

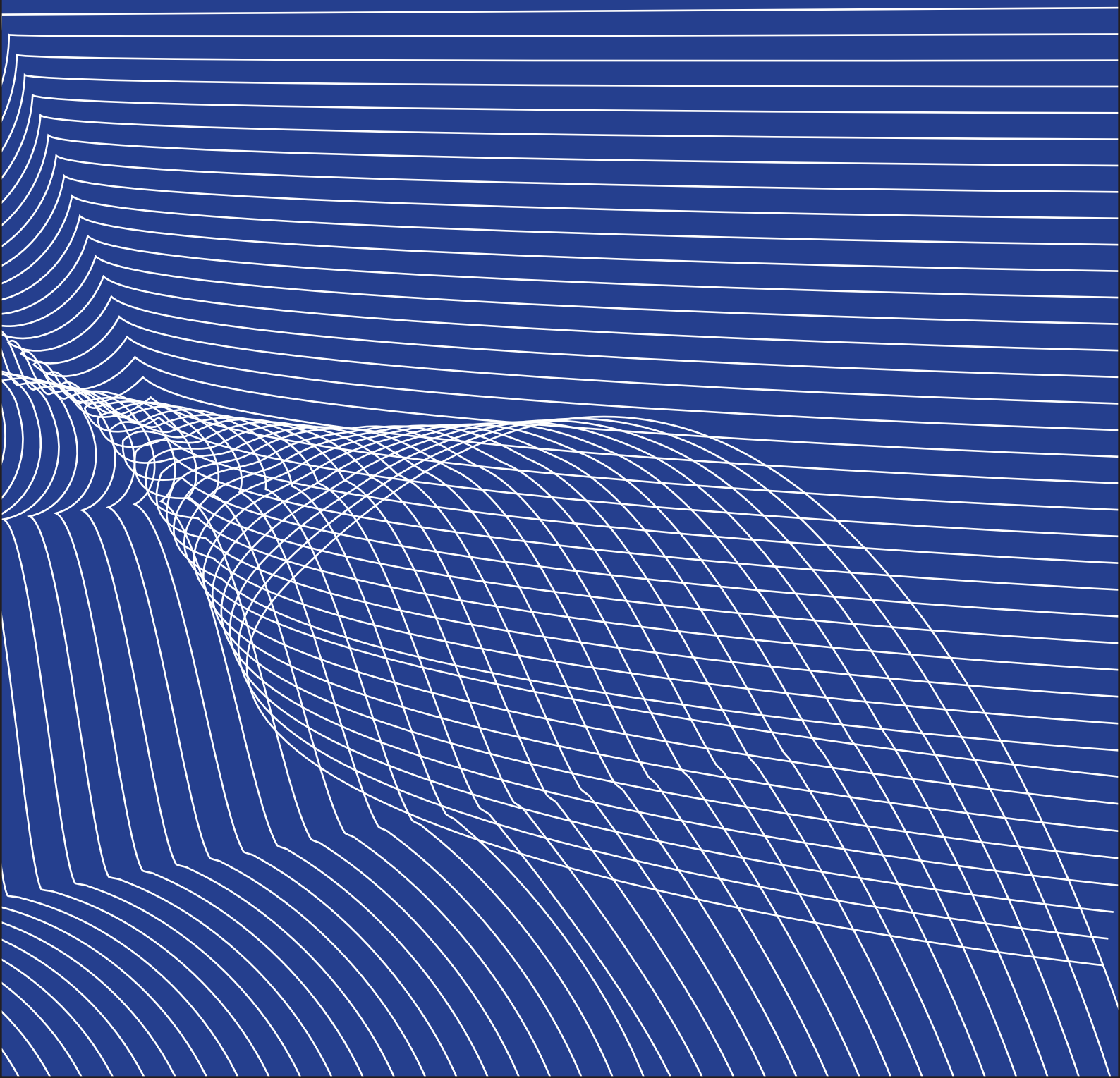
3. N. Newman, R. Fletcher, A. Kalogero- poulos, D. A. L. Levy, R. Kleis Nielsen, Di- gital News Report 2018, Oxford 2018²⁰.

W związku z rozwojem szerokopasmowego internetu oraz spadkiem cen urządzeń mobilnych i internetu nastąpił dynamiczny wzrost liczby użytkowników mediów mobilnych oraz nastąpiła znacząca zmiana w konsumpcji wiadomości.

Zdecydowana większość badanych (65%) preferuje niebezpośredni dostęp do wiadomości – za pośrednictwem mediów społecznościowych, agregatorów, wyszukiwarek internetowych czy aplikacji mobilnych – natomiast tylko 32% badanych dociera do wiadomości za pośrednictwem stron internetowych wydawców.

Wyraźne zróżnicowanie konsumpcji wiadomości ze względu na kanał widać w poszczególnych grupach wiekowych: im respondenci byli młodszy, tym częściej deklarowali dostęp do wiadomości za pośrednictwem mediów społecznościowych oraz wyszukiwarek (odpowiednio 53% i 43% badanych w wieku 18–24 lat). Z kolei starsi respondenci (powyżej 45 r.ż.) preferowali bezpośredni dostęp do wiadomości. Inną wartą odnotowania obserwacją związaną z konsumpcją wiadomości jest wzrost popularności treści wideo. Większość tych treści jest konsumowana poza głównymi stronami internetowymi wydawców (51%), przy czym 33% na Facebooku, a 25% na YouTube.

**Psychologiczne i poznawcze aspekty wykorzystywania Mode-
lu Edukacji Medialnej, Informacyjnej i Cyfrowej w edukacji**

Badania prowadzone nad kompetencjami MIC skupiają się głównie na aspekcie dydaktycznym i metodycznym, pragnęlibyśmy jednak włączyć do naszego modelu perspektywę psychologiczną, tzn. zaznaczyć i poddać analizie fakt, iż człowiek w swoich codziennych działaniach (także edukacyjnych) przetwarza informacje w ściśle określony sposób. Nowe media i technologie wpływają na kompetencje poznawcze i chcielibyśmy do tej wiedzy nawiązać²¹. Jak pisze dr Dorota Żelechowska z UAM „obecnie wyzwaniem dla człowieka jest nie tyle uzyskanie dostępu do wartościowych informacji, ile przeprowadzenie sprawnego mechanizmu ich selekcji, ich zrozumienie, ocena i podjęcie adekwatnego działania”²².

Z punktu widzenia twórców MEMIC niezbędne jest włączenie zarówno w tworzenie samego dokumentu, jak i we wdrożenie propozycji wynikających z badań związanych z wpływem technologii i mediów cyfrowych na procesy przetwarzania i przyswajania informacji. Z badań prowadzonych m.in. przez Greenfielda²³ wynika, że chociaż internet pozwala przetwarzać nam więcej informacji na poziomie powierzchniowym, nie przyczynia się do tego, że więcej rozumiemy czy włączamy do naszej struktury wiedzy.

Natłok informacji, które docierają do nas każdego dnia, może również powodować przeciążenie poznawcze, objawiające się niekiedy frustracją, wzrostem zachowań agresywnych itp.

Prawidłowe korzystanie z mediów powinno być więc poparte umiejętnością rozpoznawania i właściwego reagowania na problematyczne aspekty tej sfery działalności człowieka.

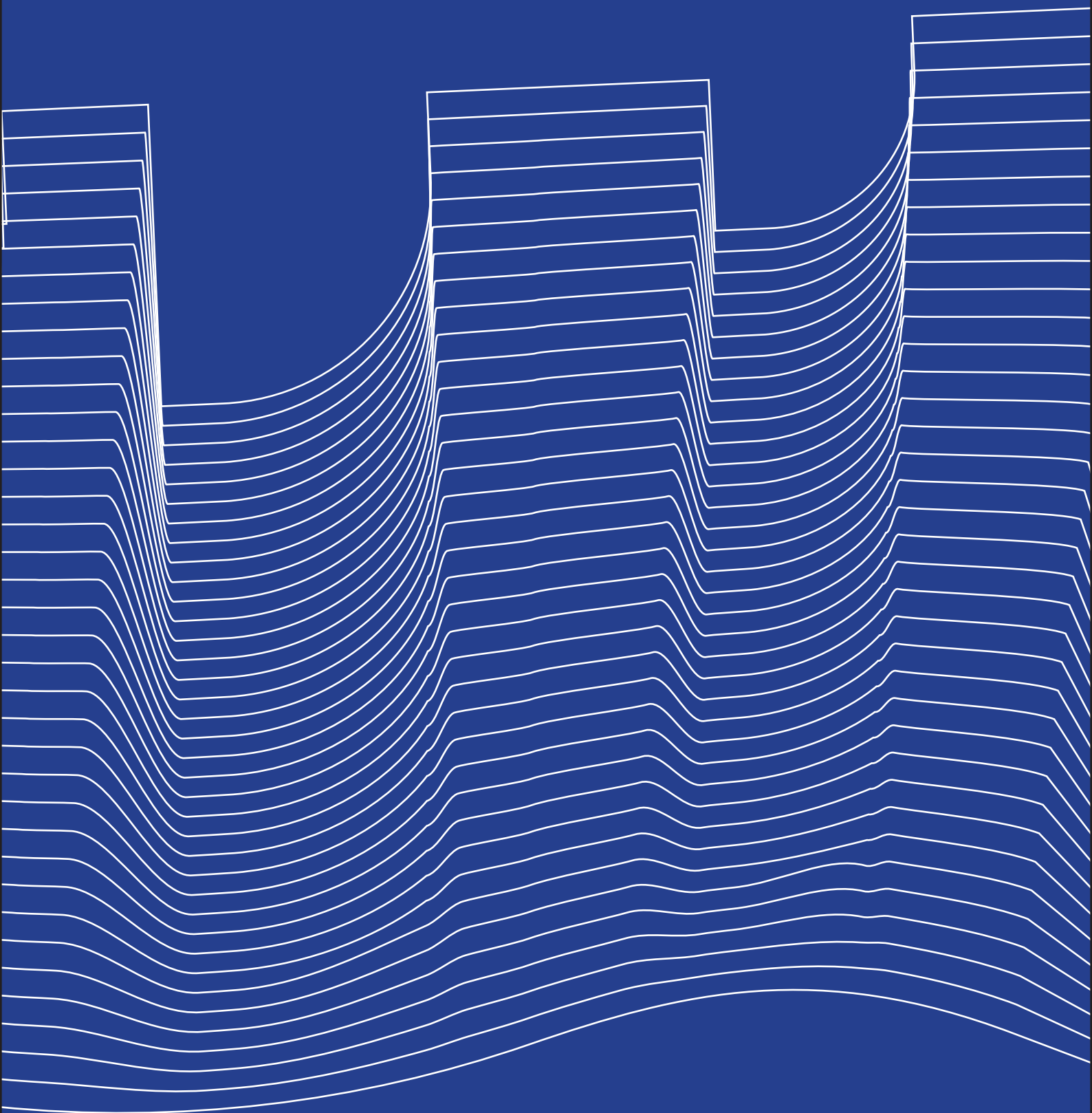
Doświadczenie płynące z prowadzenia przez 3 lata w FINA programu dla nauczycieli Pracownia 2.0, który łączył aspekty narzędziowe i psychologiczne, pokazuje, że takie ujęcie edukacyjne może przynieść korzyści zarówno dla nauczycieli, jak i dla uczniów. EMIC powinna łączyć człowieka i kontekst jego działań w świecie medialnym, a nie zajmować się technologiami samymi w sobie. Kolejnym aspektem jest pogłębianie i rozwijanie świadomości i refleksji nad światem społecznym oraz naszymi działaniami w jego obrębie.

21 - Zob. Francuz P., Pisarek J., Wpływ sposobów korzystania z mediów na poznawcze i emocjonalne funkcjonowanie dzieci i młodzieży. „Cyfrowi tubylcy” z psychologicznej perspektywy [w:] O Potrzebie edukacji medialnej w Polsce, red. Fedorowicz M., Ratajski S. Polski Komitet do spraw UNESCO, Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji, Warszawa 2015, s. 145–180.

22 - Żelechowska D., Znaczenie szkoleń psychologicznych w edukacji medialnej na przykładzie programu szkoleniowego Człowiek 2.0, tekst napisany po konferencji „O potrzebie edukacji medialnej” zorganizowanej przez Polski Komitet ds. UNESCO, FINA i ASP w Warszawie 15 listopada 2018 r.

23 - Greenfield, P. M. (2009). Technology and informal education: What is taught, what is learned. *Science*, 323(5910), 69–71.

Medialne, informacyjne i cyfrowe kompetencje profesjonalne oraz osobiste nauczycieli. Czego potrzebujemy, aby uczyć innych i uczyć się od innych

Edukacja przechodzi na naszych oczach rewolucyjną zmianę, a szkoła i nauczyciele przestają być jedynym, a nieraz nawet głównym źródłem wiedzy. Uczymy się nie tylko przez całe życie (*Life Long Learning – LLL*), ale także właściwie cały czas (*World Wide Learning – WWL*), korzystając świadomie lub nieświadomie z różnych dostępnych źródeł, narzędzi i sytuacji. Media i technologie cyfrowe wnikają głęboko w nasze życie w taki sposób, że właściwie nie da się już oddzielić bycia w świecie realnym od uczestnictwa w świecie online. Widać to wyraźnie w sytuacjach, kiedy pyta się badanych konkretnie o czas, jaki poświęcają na korzystanie z internetu. Większość z nich nie potrafi podać dokładnej liczby godzin: nie przywiązują do tego wagi, ponieważ istnieje możliwość bycia dostępnym online w zależności od potrzeb²⁴.

Media i nowe technologie informacyjno-komunikacyjne stają się również nieodzownym narzędziem pracy nauczycielek i nauczycieli na wszystkich etapach edukacji, we wszystkich dziedzinach nauczania, a także wychowania i szkolnego życia. Nie znaczy to, że traci znaczenie osobisty wymiar relacji nauczyciela i wychowawcy z uczniem – przeciwnie, zdaniem wielu ekspertów i badaczy jest to nadal – i zawsze będzie – fundament procesu nauczania i uczenia się w szkołach, przedszkolach i na wyższych uczelniach. Narzędzia nie wyręczą we wszystkim nauczyciela. Bez jego kompetencji merytorycznych i metodycznych stają się bezużyteczne w szkole, a nawet mogą być kontrskuteczne, ponieważ korzystanie z nich zajmuje dużo czasu i stwarza pozory „nowoczesnego nauczania”. W EMIC skupiamy się na wiedzy i umiejętnościach bezpośrednio związanych ze skutkami rozwoju mediów i technologii informacyjno-komunikacyjnych. Jakie zatem kompetencje są potrzebne osobom, które zajmują się uczeniem innych i pracą z dziećmi i młodymi ludźmi?

30 Czego potrzebujemy, aby uczyć innych i uczyć się od innych

Szukając odpowiedzi na to pytanie, sięgnęliśmy do dwóch ważnych dokumentów: standardów zawartych w *Europejskiej Ramie Kompetencji Cyfrowych dla Edukatorów DigiCompEdu*²⁵ oraz *European Media Literacy Standards for Youth Workers (EMELS)*, czyli *Europejskiego Standardu Edukacji Medialnej dla osób pracujących z młodzieżą*²⁶. Zmodyfikowaliśmy, uzupełniliśmy i rozwinęliśmy zaproponowane przez autorów treści ramowe, tak by pasowały do polskiego kontekstu edukacyjnego oraz wzmocniliśmy znaczenie kompetencji społecznych i obywatelskich. W ten sposób powstała lista kompetencji, która składa się z dwóch części:

- profesjonalnych kompetencji medialnych, informacyjnych i cyfrowych nauczyciela/nauczycielki oraz
- osobistych kompetencji medialnych, informacyjnych i cyfrowych nauczyciela/nauczycielki.

24 - Por. Pyżalski J., Zdrodowska A., Tomczyk Ł., Abramczuk K., *Polskie badanie EU Kids Online 2018. Najważniejsze wyniki i wnioski*, Wydawnictwo UAM, Poznań 2019. Źródło: https://fundacja.orange.pl/files/user_files/EU_Kids_Online_2019_v2.pdf

25- <https://ec.europa.eu/jrc/en/digcompe>

26 - <https://emels.eu/pl/>

Osobiste kompetencje mogą być przydatne również w pracy zawodowej, chociaż właściwie stanowią fundament kompetencji profesjonalnych, ponieważ bez nich nie da się ani rozwinąć, ani stosować umiejętności cyfrowych w żadnym zawodzie.

Co więcej, osobiste kompetencje medialne, informacyjne i cyfrowe często łatwiej jest przekazywać dzieciom i młodym ludziom, gdyż dotyczą zwykłych, codziennych czynności. Ważna jest gotowość i umiejętność włączania ich w praktykę nauczycielską i wychowawcze relacje, dzielenia się nimi z uczniami i uczennicami, a także uczenia się od nich.

Kompetencje MIC w dużym stopniu warunkują dziś rozwój zawodowy nauczycielek i nauczycieli – nie da się bowiem bez nich ani dobrze wykształcić na studiach, ani potem uzupełniać wiadomości czy rozwijać nowych umiejętności dydaktycznych i wychowawczych.

W naszym ujęciu kompetencje MIC to więcej niż umiejętność korzystania z mediów i technologii cyfrowych, to także świadomość ich społecznego, w tym etycznego kontekstu. Oznacza to z jednej strony roztropność w korzystaniu z mediów w procesie edukacji, a z drugiej – uważność w postrzeganiu wyzwań, z którymi na co dzień konfrontują się dzieci i młodzi ludzie w zmediatyzowanym świecie. Jak wynika z już przytaczanych badań, dorośli zbyt rzadko rozmawiają z młodymi ludźmi o korzystaniu przez nich z mediów i technologii cyfrowych, za mało się tym interesują i za rzadko pytają – choćby o to, jak się ze sobą komunikują, co oglądają i czego słuchają, w jakich mediach społecznościowych funkcjonują, co w nich lubią, a czego się obawiają... oraz jak sobie w tym świecie radzą lub nie. Ważne jest też, by tego wszystkiego nie robić w teorii, lecz przez praktyczne włączanie mediów cyfrowych w różne obszary aktywności człowieka angażować młodych ludzi na przykład w rozwiązywanie problemów, które ich dotyczą, oraz dyskusje o ważnych dla nich sprawach. I znowu – żeby to było możliwe, trzeba z nimi rozmawiać. Bo w cyfrowym świecie nadal najważniejsza jest autentyczna relacja i rozmowa, stąd wyraźna potrzeba edukacji medialnej z zastosowaniem metod aktywizujących, problemowych, zgodnie z zasadą *learning by doing* (uczenia poprzez praktykę) i organizowanie zajęć z uwzględnieniem konstruktywistycznej koncepcji uczenia się.

Warto uprzedzić, że lista kompetencji profesjonalnych jest długa i szczegółowa – być może zostanie ona jeszcze uzupełniona. Jesteśmy przekonani, że na obecnym etapie rozwoju polskiej edukacji taki zestaw jest bardziej użyteczny niż ogólne sformułowania. Ludziom często wydaje się, że są biegli w zakresie kompetencji cyfrowych, ponieważ umieją obsługiwać smartfon czy korzystać z bankowości elektronicznej. Jednak dopiero kiedy zorientują się, ilu innych rzeczy mogą się jeszcze nauczyć, złudzenie o cyfrowej wszechwiedzy przyska.

Czego potrzebujemy, **31**
aby uczyć innych
i uczyć się od innych

Wszyscy musimy się stale uczyć, ponieważ technologie cyfrowe rozwijają się w niezwykłym tempie.

Agnieszka Ogonowska i Grzegorz Ptaszek nazwali to zjawisko **reedukacją medialną**. Ma ona miejsce wówczas, kiedy „pojawia się konieczność edukowania jednostki, której dotychczasowe kompetencje i wiedza na temat funkcjonowania i konsumowania mediów nie dają się zastosować do nowych realiów”, a jej specyfiką jest „konieczność projektowania działań służących ciągłemu doskonaleniu kompetencji medialnych (informacyjnych, cyfrowych) w odpowiedzi na wyzwania współczesnej cywilizacji medialnej”²⁷. Przykładem takich działań jest tzw. świadomość algorytmiczna związana z zarządzaniem naszą aktywnością w sieci przez algorytmy lub modyfikowanie domyślnych ustawień prywatności w urządzeniach bądź na platformach mediów społecznościowych.

Jak zatem systematycznie zdobywać, rozwijać lub doskonalić określone kompetencje medialne, informacyjne i cyfrowe w praktyce nauczycielskiej? Co zrobić, gdy stwierdzi się, że nie posiada się wymienionych umiejętności lub że nie mają ich nauczyciele i nauczycielki w twojej szkole, a zatem nie bardzo jest od kogo się szybko nauczyć? Po pierwsze – warto najpierw uświadomić sobie, że zrobiło się już pierwszy krok w kierunku włączenia technologii informacyjno-komunikacyjnych w obszar swojej profesjonalnej pracy. Wielu nauczycieli korzysta już z e-dzienników, elektronicznych skrzynek pocztowych, a przygotowując się do zajęć, korzysta z wyszukiwarek, otwartych zasobów edukacyjnych, książek i pomocy naukowych dostępnych online lub w wersji elektronicznej, robi multimedialne prezentacje, uczestniczy w kursach e-learningowych i e-coachingowych, dzieli się w sieci tym, co uważa za ważne dla innych nauczycieli i uczniów. Po drugie – nie ma powodu martwić się, że czegoś nie umiemy i nie robimy wszystkiego, co można byłoby robić. Przygotowana przez nas lista kompetencji to raczej drogowskaz, a nie szlaban na granicy. Chcielibyśmy, aby była przydatna do orientacji, w którym kierunku zmierzać, a nie odbierana jako swego rodzaju preskrypcja, która mówi, co „należy” czynić lub czego „nie wolno”. Powstawała ze świadomością, że może być uzupełniana, weryfikowana, modyfikowana wraz ze zmianami potrzeb związanych z edukacją medialną, informacyjną i cyfrową oraz pod wpływem uwag ze strony użytkowników MEMIC. Po trzecie – jak w każdym procesie uczenia się – nowe elementy najlepiej wprowadzać małymi krokami, poznawać kawałek po kawałku, ćwiczyć w praktyce, a potem sprawdzać z uczniami nowe narzędzia i sposoby pracy. Kompetencje MIC nie tylko wzbogacają warsztat pracy, ale także rozwijają nas jako obywateli i uczestników życia społecznego.

32 Czego potrzebujemy, aby uczyć innych i uczyć się od innych

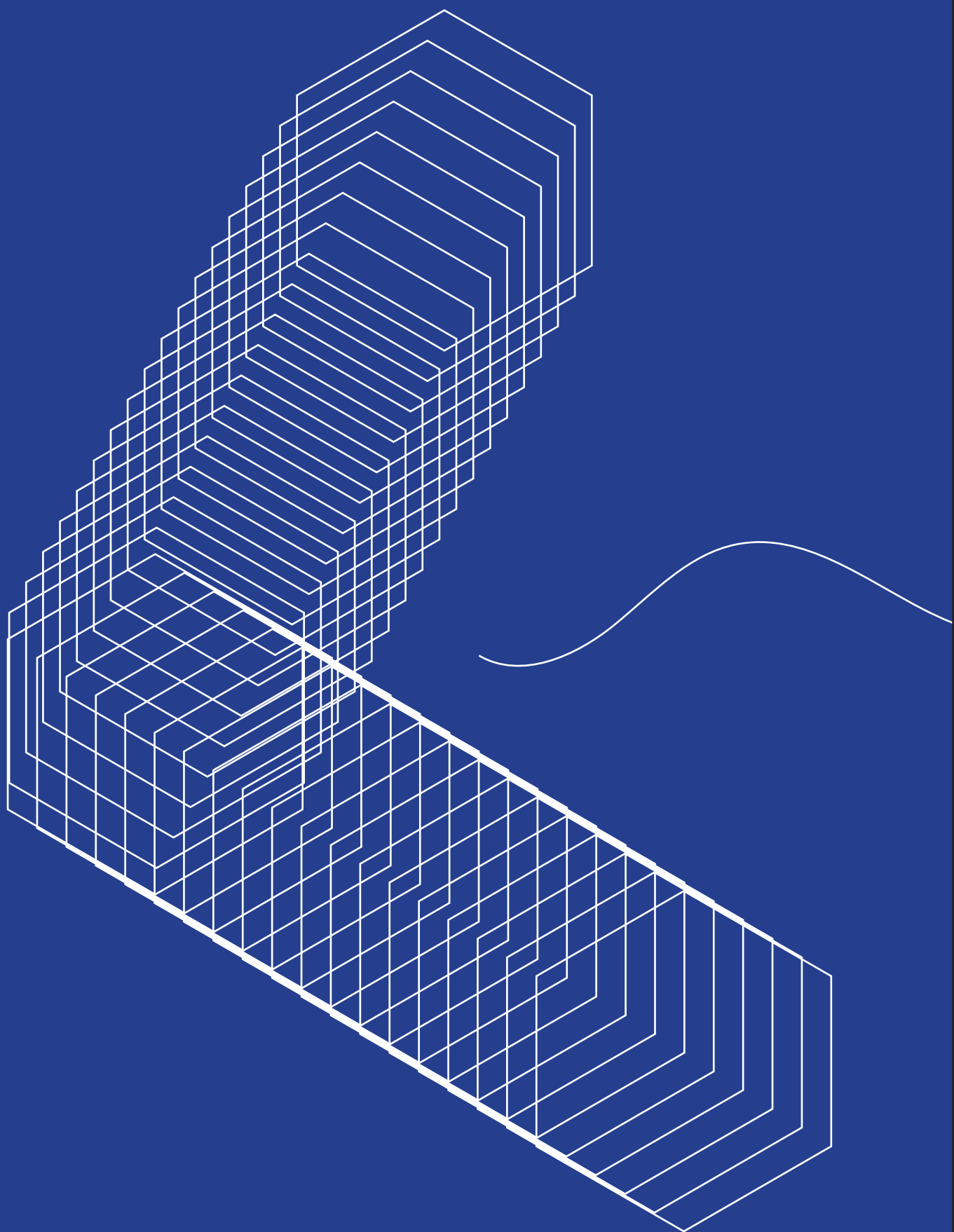
27 - Ogonowska A., Ptaszek G., (Re)edukacja medialna. Nowe spojrzenie na edukację medialną [w:] Edukacja medialna w dobie współczesnych zmian kulturowych, społecznych i technologicznych, red. A. Ogonowska, G. Ptaszek, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2015, s. 13.

Zasady kształtowania kompetencji medialnych, informacyjnych i cyfrowych, zarówno wśród nauczycieli i nauczycielek, jak i osób uczących się, są naszym zdaniem zbieżne z zaleceniami nowoczesnej pedagogiki, takimi jak:

- nacisk na proces uczenia się, a nie na samo nauczanie;
- podejście konstruktywistyczne, uwzględnianie wcześniejszych doświadczeń i struktur poznawczych osób uczących się;
- nauczanie funkcjonalne, odwołujące się do rzeczywistych problemów i potrzeb życiowych (w tym edukacyjnych) osób uczących się, a nie abstrakcyjnego, narzuconego z góry planu;
- uwzględnianie społeczno-emocjonalnych uwarunkowań procesu uczenia się, w tym tworzenie bezpiecznych sytuacji uczenia się;
- stosowanie metod pracy zespołowej, a nie tylko indywidualnej, w tym *peer learning* (nauka przez wymianę wiedzy);
- łączenie uczenia/uczenia się online z metodą nauki „twarzą w twarz”, w tym wykorzystanie tutoringów i mentoringów;
- wspieranie mechanizmów samokształcenia, autodiagnozy i samooceny, także oceny rówieśniczej, a nie tylko zewnętrznej kontroli;
- wykorzystanie do uczenia innych wiedzy i umiejętności osób bardziej zaawansowanych w obszarze różnych kompetencji (np. szkolnych lub klasowych „ekspertów”, szkolnego „pogotowia MIC”, które w razie potrzeby pomaga rozwiązać problemy, nie tylko techniczne, ale też merytoryczne czy związane z bezpieczeństwem);
- budowanie w szkole „wspólnoty praktyki”, czyli zespołu nauczycieli uczących się oraz międzyskolnych sieci profesjonalnego rozwoju.

Czego potrzebujemy, **33**
aby uczyć innych
i uczyć się od innych

Profesjonalne kompetencje medialne, informacyjne i cyfrowe

ROZWÓJ PROFESJONALNY

1.1. Komunikacja w szkole

Przy użyciu technologii cyfrowych wzmacniam komunikację w szkole między uczącymi się, ich rodzicami oraz innymi osobami.

Biorę udział we wspólnym rozwijaniu strategii komunikacji w szkole.

Traktuję komunikację za pomocą nowych technologii informacyjno-komunikacyjnych jako ważną część budowania relacji z uczniami, rodzicami i innymi osobami.

1.2 Współpraca z innymi

Używając cyfrowych technologii, współpracuję z innymi nauczycielami i edukatorami, dzielę się i wymieniam doświadczeniami, wiedzą oraz wspólnie z innymi wprowadzam je w pracę pedagogiczną.

1.3 Refleksyjna praktyka

Indywidualnie i wspólnie zastanawiamy się, krytycznie oceniamy oraz tworzymy cyfrowe praktyki – własne, a także naszego środowiska edukacyjnego.

1.4 Cyfrowe doskonalenie

Używam medialnych i cyfrowych źródeł oraz zasobów do systematycznego rozwoju zawodowego.

Używam dostępnych źródeł internetowych (np. tutoriali, forów, portali, webinarów itp.) do nauki korzystania z nowych narzędzi.

Korzystam z dobrych praktyk innych nauczycieli i propozycji organizacji społecznych oraz instytucji publicznych związanych z edukacją medialną.

Korzystam z pomocy i wskazówek uczniów.

Uczestniczę w szkoleniach doskonalących kompetencje MIC dotyczących kwestii edukacyjnych, technicznych, artystycznych lub prawnych, stosownie do potrzeb.

Profesjonalne kompetencje **35**
medialne, informacyjne
i cyfrowe

Szukam informacji na temat nowych narzędzi, w tym aplikacji, w różnych źródłach, np. sklepach z aplikacjami, na blogach, sprofilowanych grupach w serwisach społecznościowych.

WYKORZYSTYWANIE ZASOBÓW MEDIALNYCH, INFORMACYJ- NYCH I CYFROWYCH

2.1 Wyszukiwanie i wybór

Wyszukuję, oceniam i wybieram cyfrowe zasoby do nauczania i uczenia się.

Przy wyborze cyfrowych zasobów oraz planowaniu ich zastosowania biorę pod uwagę konkretne cele nauczania, kontekst, podejście pedagogiczne oraz potrzeby uczących się.

Krytycznie oceniam edukacyjną wartość znalezionych materiałów.

Szukam inspiracji w różnych źródłach lub dziedzinach życia (np. w filmie lub dziennikarstwie) oraz dziedzinach wiedzy (np. w materiałach z zakresu innych przedmiotów), a także korzystam z nich przy planowaniu działań edukacyjnych.

36 Profesjonalne kompetencje medialne, informacyjne i cyfrowe

2.2 Tworzenie i modyfikowanie

Modyfikuję istniejące zasoby z otwartą licencją oraz inne, gdy wyrażona została na to zgoda.

Tworzę i współtworzę nowe cyfrowe zasoby edukacyjne, a także inicjuję takie działania w swoim środowisku.

Gdy tworzę cyfrowe zasoby i planuję ich zastosowanie, biorę pod uwagę konkretne cele nauczania, kontekst, podejście pedagogiczne oraz potrzeby uczących się.

Potrafię tworzyć otwarte zasoby edukacyjne i właściwie je oznaczać.

2.3 Organizowanie i ochrona

Porządkuję treści cyfrowe oraz udostępniam je uczącym się, rodzicom oraz innym edukatorom.

Skutecznie chronię poufne treści cyfrowe.

Szanuję oraz poprawnie stosuję zasady prywatności i prawa autorskiego.

Wiem, jak korzystać z zasobów na otwartych licencjach, uwzględniając uznanie ich autorstwa.

Szukając w internecie pomocy naukowych, korzystam z legalnych źródeł.

Potrafię odróżnić źródła legalne (w których przestrzegane są prawa autorskie) od nielegalnych.

2.4 Dzielenie się

Udostępniam tworzone przez siebie zasoby edukacyjne innym nauczycielom, dzielę się doświadczeniami z ich wykorzystania w pracy z uczniami.

Aktywnie wykorzystuję nowe technologie cyfrowe, aby dzielić się z innymi stworzonymi przez siebie lub innych edukacyjnymi zasobami cyfrowymi.

Profesjonalne kompetencje **37**
medialne, informacyjne
i cyfrowe

NAUCZANIE I UCZENIE SIĘ

3.1 Nauczanie

Planuję i włączam cyfrowe urządzenia oraz zasoby w proces nauczania, aby skutecznie i ciekawie uczyć.

Odpowiednio dobieram sposoby pracy i organizuję swój cyfrowy warsztat.

Eksperymentuję (z wykorzystaniem technologii cyfrowych) i rozwijam nowe formy pracy, metody nauczania i podejścia pedagogiczne.

3.2 Wspieranie

Korzystam z cyfrowych technologii i usług, by rozwijać interakcje z uczącymi się – indywidualnie i zespołowo, w trakcie zajęć i poza nimi, szanując jednocześnie prawo do prywatności – własne oraz innych.

Używam cyfrowych technologii, by udzielać uczącym się szybkich i spersonalizowanych wskazań oraz wsparcia, jak korzystać z mediów i zasobów cyfrowych.

Eksperymentuję oraz tworzę nowe formy i formaty doradztwa oraz wsparcia.

3.3 Uczenie się we współpracy

Korzystam z cyfrowych technologii, aby wspierać i rozwijać współpracę uczących się.

Umożliwiam uczącym się korzystanie z dostępnych technologii cyfrowych jako ważnego elementu pracy grupowej, narzędzia ułatwiającego komunikację, współpracę oraz budowanie wiedzy zbiorowej.

38 Profesjonalne kompetencje medialne, informacyjne i cyfrowe

3.4 Umożliwienie monitorowania procesu uczenia się

Wykorzystuję technologie cyfrowe do monitorowania procesu uczenia się, na przykład do planowania, śledzenia tego, jak dzieci i młodzie ludzie się uczą, oraz do refleksji nad tymi procesami.

Szukam dowodów na postępy w nauce, dzielę się refleksjami i tworzę kreatywne rozwiązania problemów.

EWALUACJA I OCENIANIE

4.1 Strategie oceniania

Używam technologii cyfrowych w ocenianiu kształtującym (czyli ocenianiu bieżącym, w trakcie wykonywania zadań) oraz podsumowującym (oceny końcowe).

Zwiększam różnorodność i przydatność form oraz podejść w ocenianiu (np. informacje zwrotne online do

uczniowskich prac czy portfolio).

4.2 Analizowanie dowodów uczenia się

Tworzę, wybieram, krytycznie analizuję i interpretuję cyfrowe przejawy i dowody aktywności uczących się (prace i projekty multimedialne, filmowe, materiały umieszczane w sieci itp.), rozpatruję ich wyniki oraz postępy uczniów, by szukać informacji o tym, jak przebiega i jakie efekty daje nauczanie i uczenie się na moich/naszych zajęciach.

4.3 Informacja zwrotna i planowanie

Korzystam z technologii cyfrowych, by we właściwym czasie dać uczącym się zindywidualizowaną informację zwrotną.

Dostosowuję strategie nauczania i udzielam indywidualnego wsparcia w oparciu o dane wygenerowane dzięki technologiom cyfrowym (wyniki sprawdzianów, historię postępów, przykładowe prace).

Pomagam uczącym się oraz ich rodzicom zrozumieć informacje uzyskane dzięki technologiom cyfrowym i wykorzystać je przy podejmowaniu np. decyzji edukacyjnych czy zawodowych.

Profesjonalne kompetencje **39**
medialne, informacyjne
i cyfrowe

WZMACNIANIE UCZĄCYCH SIĘ

5.1 Dostępność i włączanie

Zapewniam dostęp do zasobów i aktywności edukacyjnych wszystkim uczącym się, także tym ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Biorę pod uwagę oczekiwania uczących się związane z technologiami informacyjno-komunikacyjnymi, ich umiejętności, sposoby wykorzystania technologii, błędne przekonania, a także kontekstowe, fizyczne lub poznawcze ograniczenia w korzystaniu przez nich z tych technologii, aby reagować na ich potrzeby, włączając je w proces nauczania.

5.2 Zróżnicowanie i personalizacja/indywidualizowanie

Wykorzystuję cyfrowe technologie w odpowiedzi na różnorodne potrzeby uczących się, pozwalam im rozwijać się na różnych poziomach i w różnym tempie, podążać indywidualnymi ścieżkami uczenia się oraz realizować własne cele.

5.3 Angażowanie uczących się

Korzystam z technologii cyfrowych, by stymulować aktywne i kreatywne zaangażowanie uczących się w konkretne zagadnienia.

Wykorzystuję technologie cyfrowe w strategiach pedagogicznych, które wspierają kompetencje przekrojowe, w tym współpracę, komunikację, krytyczne i analityczne myślenie oraz twórczą ekspresję uczących się.

Otwieram proces nauczania na nowe, rzeczywiste konteksty, które angażują uczących się w praktyczne działania, badania naukowe oraz kompleksowe rozwiązywanie problemów, lub w inny sposób zwiększają zaangażowanie w uczenie się złożonych problemów i tematów.

40 Profesjonalne kompetencje medialne, informacyjne i cyfrowe

ROZWIJANIE KOMPETENCJI MEDIALNYCH, INFORMACYJNYCH I CYFROWYCH OSÓB UCZĄCYCH SIĘ

6.0. Rozumienie praktyk medialnych dzieci i młodzieży

Wiem, w jaki sposób młodzi ludzie korzystają z mediów oraz jakie prawdopodobieństwo i jakie rodzaje ryzyka się z tym wiążą.

Dowiaduję się, w jaki sposób dzieci i młodzież korzystają z mediów w sytuacjach edukacyjnych i społecznych, np. na lekcji, na przerwach, w czasie nauki w domu, spędzając czas z przyjaciółmi czy w czasie wolnym.

Rozmawiam z uczniami i uczennicami o tym, w jaki sposób korzystają z różnych mediów oraz jak używają ich w procesie uczenia się – w szkole i w domu (np. pytam o ich ulubione strony internetowe, media społecznościowe, kanały YouTube, które śledzą, do czego używają smartfonów itd.).

Korzystam z wyników i wniosków z badań dotyczących praktyk medialnych dzieci i młodzieży.

Potrafię konstruktywnie odpowiedzieć na obawy innych nauczycieli i rodziców związane z korzystaniem z mediów.

6.1 Korzystanie z informacji i treści

Prowadząc zajęcia edukacyjne, stosuję takie zadania i sposoby oceniania, by uczący się umieli wyrażać swoje potrzeby informacyjne.

Uczę szukania informacji i zasobów w środowisku cyfrowym, organizowania, przetwarzania, analizowania i interpretowania informacji, pozyskiwania i wykorzystywania treści bez naruszania praw autorskich, a także porównywania i krytycznej oceny wiarygodności informacji i jej źródeł, w tym szczególnie pod względem miejsca jej opublikowania, celu oraz kontekstu kulturowego, społecznego i politycznego, w jakim się pojawiła.

Pomagam odróżnić teksty informacyjne od tekstów zawierających opinie i nacechowanych emocjonalnie.

Zwracam uwagę na elementy perswazyjne języka, w tym na cechy charakterystyczne przekazów propagandowych.

Omawiam sposoby manipulacji tekstowej, wizualnej i audiowizualnej.

Profesjonalne kompetencje 41
medialne, informacyjne
i cyfrowe

6.2 Komunikacja i współpraca

Prowadząc zajęcia edukacyjne, stosuję takie zadania i sposób oceniania, by uczący się umieli efektywnie i odpowiedzialnie wykorzystywać technologie cyfrowe do komunikowania się, współpracy i społecznego oraz obywatelskiego zaangażowania.

6.3 Tworzenie treści

Prowadząc zajęcia edukacyjne, stosuję takie za-

dania i sposób oceniania, by uczący się umieli wykorzystywać media cyfrowe do wyrażania siebie oraz modyfikowania i tworzenia treści cyfrowych w różnych formach.

Uczę, jak prawa autorskie i licencje odnoszą się do treści cyfrowych, jak odwoływać się do źródeł oraz przypisywać licencje.

6.4. Odpowiedzialne i bezpieczne korzystanie

Podjęmuję działania, które mogą zapewnić uczącym się fizyczny, psychiczny i społeczny dobrostan w związku z korzystaniem z technologii cyfrowych.

Uczę zarządzania ryzykiem i wykorzystywania technologii i mediów cyfrowych w bezpieczny oraz odpowiedzialny sposób.

Zachęcam młodych ludzi do rozmowy o właściwym i niewłaściwym korzystaniu z różnych mediów. Wspólnie z nimi określam limity korzystania z mediów i sposoby ich przestrzegania.

Rozmawiam z młodymi ludźmi o zagrożeniach płynących z obecności w internecie treści niezgodnych z prawem oraz oddziałujących niekorzystnie na rozwój dzieci i młodzieży, odnosząc to do aktualnych i popularnych wśród młodych ludzi trendów (np. patostreaming).

Rozpoznaję przejawy nadmiernego korzystania z mediów i wiem, jak zareagować w takiej sytuacji.

Dbam o bezpieczeństwo dzieci i młodzieży i rozmawiam z nimi o ochronie prywatności podczas korzystania z urządzeń i mediów cyfrowych, w tym mediów społecznościowych, a także o skutkach jej braku.

Znam prawne regulacje i wynikające z nich obowiązki związane z ochroną dzieci i nastolatków.

Umiem wybrać aktywność i grę edukacyjną odpowiednią dla danej grupy wiekowej (np. korzystając z oznaczeń PEGI).

Umiem zainstalować oprogramowanie filtrujące w celu ograniczenia ryzyka dostępu do szkodliwych lub niebezpiecznych treści i kontaktów, mając jed-

nocześnie świadomość, że na technicznych zabezpieczeniach, w związku ze stałym rozwojem technologii, można polegać w ograniczonym stopniu oraz że nie są one w stanie zastąpić rozmów z podopiecznymi, rozwijania ich osobistej świadomości dotyczącej zagrożeń, umiejętności ich unikania i postępowania w razie ich wystąpienia.

6.5 Rozwiązywanie problemów

Prowadząc zajęcia edukacyjne, wykorzystuję takie zadania, zasoby i media cyfrowe oraz taki sposób oceniania, by uczyć się umieli rozpoznawać i rozwiązywać problemy merytoryczne, a także techniczne.

Pokazuję, jak przenosić i wykorzystywać w kreatywny sposób wiedzę technologiczną w nowych sytuacjach.

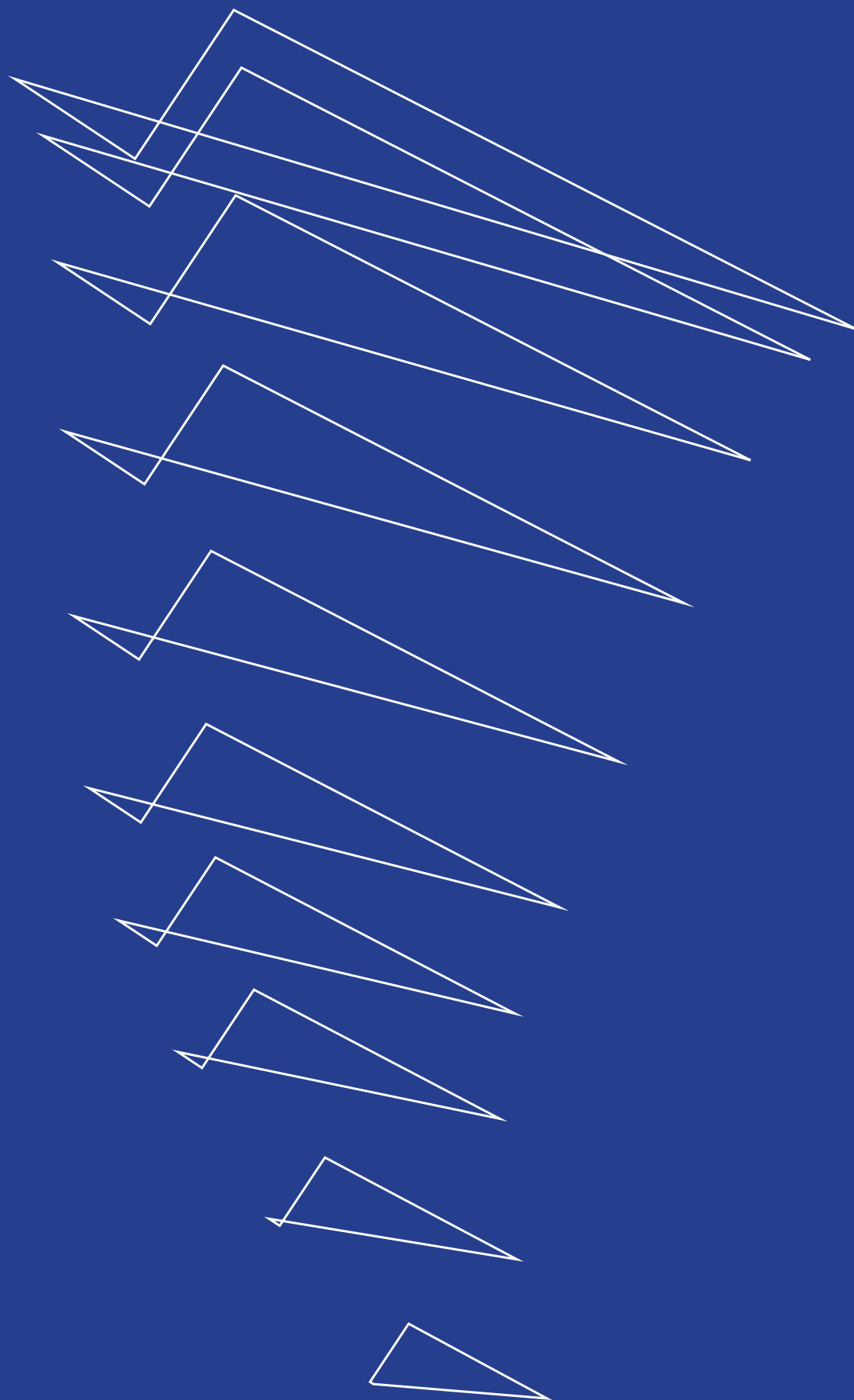
6.6. Zaangażowanie obywatelskie i społeczne

Korzystając z mediów, informacji i narzędzi cyfrowych ułatwiam uczniom i uczniom obywatelskie zaangażowanie w sprawy szkoły, gminy, regionu, Polski, a także Europy i świata.

Pokazuję, jak można mieć wpływ na życie szkoły oraz społeczności lokalnej i aktywizować je przy pomocy mediów cyfrowych i technologii informacyjno-komunikacyjnych (np. współorganizować wydarzenie publiczne, zbieranie podpisów, wybory, sondaże).

Profesjonalne kompetencje **43**
medialne, informacyjne
i cyfrowe

Osobiste kompetencje medialne, informacyjne i cyfrowe

A. Korzystanie z mediów oraz urządzeń cyfrowych

Używam różnych urządzeń technicznych, np. kamery, projektora multimedialnego, konsoli do gier wideo, urządzenia mobilnego (smartfona, tabletu).

Korzystam z programów i aplikacji potrzebnych do realizacji projektów medialnych, np. programów do edycji zdjęć, dźwięku, wideo, pakietu biurowego, programów do tworzenia gier.

Tworzę i redaguję informacje na potrzeby różnych kanałów medialnych, biorąc pod uwagę ich potencjał i ograniczenia, a także potrzeby grupy docelowej (np. znajomi, inni nauczyciele, uczniowie, rodzice).

Potrafię tworzyć przekazy medialne w różnych formach, np. post na Facebooku, wpis na blog, film na kanale na YouTube, podcast.

Rozwiązuję proste problemy techniczne, a w razie potrzeby wiem, gdzie szukać pomocy (np. na specjalistycznym forum).

Eksperymentuję z nowymi technologiami i innowacyjnym wykorzystaniem mediów (np. wprowadzam elementy kodowania lub remiksu do zajęć edukacyjnych).

Potrafię kreatywnie wykorzystywać internet, aby dzielić się z innymi swoimi pasjami i zainteresowaniami oraz wynikami pracy twórczej, np. robiąc internetowe portfolio swoich prac plastycznych lub muzycznych.

Osobiste kompetencje 45
medialne, informacyjne
i cyfrowe

B. Korzystanie z informacji

Korzystam z różnych źródeł, aby szukać informacji. Analizuję je, porównuję i krytycznie oceniam.

Oceniam wiarygodność informacji, zwracając uwagę na: autora/autorkę i jego/jej znajomość tematu, instytucję publikującą informację, odniesienia do innych źródeł, czas publikacji, poprawność językową, oceny i komentarze użytkowników itd.

Zdaję sobie sprawę, że niektórzy celowo zamieszczają fałszywe i/lub stroniczne informacje (w tym fake news). Umiem je rozpoznać i rozumiem mechanizm ich rozpowszechniania online. Potrafię

wskazać możliwe motywy stojące za wprowadzeniem fałszywych treści do obiegu medialnego.

Korzystam z efektów pracy organizacji zajmujących się weryfikacją publikowanych online wiadomości i wypowiedzi osób publicznych (fact-checking).

Świadomie używam różnych wyszukiwarek internetowych: umiem utworzyć frazę wyszukiwawczą; używam słów kluczowych; wiem, co decyduje o pozycji strony na liście wyników wyszukiwania.

Wiem, jak powstają i działają bańki informacyjne. Biorę pod uwagę to, że informacje, do których mamy dostęp za pośrednictwem wyszukiwarek i mediów społecznościowych są zależne od wielu różnych czynników, m.in. własnych preferencji (ustawień), wyszukiwanych słów kluczowych, aktywności online, algorytmów i historii przeglądanych stron, co sprawia, że do różnych użytkowników systematycznie docierają różne wiązki informacji.

C. Krytyczny odbiór przekazów medialnych

46 Osobiste kompetencje medialne, informacyjne i cyfrowe

W krytyczny sposób odbieram wszystkie przekazy medialne (np. teksty, filmy, fotografie, plakaty, sztukę wideo, memy), zadaję sobie i innym pytania, formułuję wątpliwości, konfrontuję przekazy z rzeczywistością, interpretuję przekaz we właściwych kontekstach.

Wiem, że różne formy ekspresji medialnej mają własne gatunki (np. kino, telewizja i internet utworzyły różne gatunki, takie jak film fabularny, dokument, komedia, thriller, program na żywo, reportaż, fantastyka naukowa), które posługują się określonym stylem i konwencją.

Biorę pod uwagę to, że formy pisemne mają określone cechy (notatka na blogu różni się od artykułu w tygodniku i publikacji popularnonaukowej, e-maila czy postu na Facebooku).

Wyrażam własną opinię i podejmuję dyskusje na temat przekazu medialnego, np. fabuły filmu, przekazu, wykorzystania dźwięków i obrazów, jak również dodatkowych środków wyrazu, takich jak muzyka, aktorstwo, scenografia.

Tworzę warunki do prowadzenia dyskusji i wyrażania różnych opinii wśród członków grupy towarzyskiej, zawodowej itp.

Wiem, że przekazy medialne prezentują tylko wycinek rzeczywistości, a także kontekst kulturowy i okres historyczny, w którym powstały (np. reporter wybiera rozmówców, twórca filmu komponuje kadr, przez co może ujawnić lub ukryć informacje).

Zdaję sobie sprawę, że miejsce i medium, z którego korzystam (np. oglądam film sam/sama, w grupie czy w miejscu publicznym, czytam informacje na Facebooku lub w gazecie), mają wpływ na sposób, w jaki odbieram przekaz medialny, i na to, jak dzielę się opinią o nim.

Rozumiem różne modele biznesowe mediów i wiem, jaką rolę odgrywa w nich reklama i zbieranie danych o użytkownikach.

Wiem, że firmy płacą producentom filmów, gier i twórcom amatorskich treści za pokazywanie przedmiotów z widocznym logo.

Rozpoznaję sponsorowane treści. Wiem, że gazety drukowane i internetowe często w podobny sposób prezentują treści sponsorowane i artykuły informacyjne.

Wiem, że portale publikują treści wzbudzające emocje i ciekawość, aby użytkownicy chcieli kliknąć w dany link, za co portal dostaje pieniądze od reklamodawców. Zdaję sobie sprawę, że takie treści często są niskiej jakości.

Osobiste kompetencje **47**
medialne, informacyjne
i cyfrowe

D. Bezpieczne korzystanie z mediów

Znam zagrożenia związane z korzystaniem z mediów i umiem dbać o własne bezpieczeństwo.

Rozumiem i potrafię rozpoznać sytuacje, w których media społecznościowe są wykorzystywane do izolowania, nękania, molestowania i wykorzystywania innych. Zachęcam młodych ludzi do proszenia o pomoc w takich sytuacjach.

Rozpoznaję zagrożenia związane z informacjami wprowadzającymi w błąd lub niepełnymi, których

zadaniem jest budować lęk lub zachęcać do negatywnych reakcji. Wiem, jak istotne jest krytyczne podejście do motywacji osób spotkanych w internecie w celu uniknięcia manipulacji czy phishingu (podszywanie się pod kogoś dla wyłudzenia jakichś informacji lub nakłonienia do określonych działań).

Wiem, że istnieją organizacje, instytucje i ruchy, które nawołują do konfliktów i nienawiści, chcąc osiągnąć polityczne korzyści. Potrafię oprzeć się tym praktykom, korzystając z wiarygodnych źródeł informacji. Pomagam innym w rozpoznaniu przekazów takich grup czy osób.

Wiem, że programy komputerowe mogą symulować interakcje międzyludzkie oraz rozpowszechniać automatycznie fałszywe informacje, podszywając się pod ludzi.

Korzystam z oprogramowania antywirusowego, filtra spamu, wtyczek blokujących reklamy i pliki śledzące czy szyfrujących komunikację itd. Wiem, że korzystanie z tego typu narzędzi może wpływać na czas ładowania strony internetowej oraz sposób wyświetlania treści.

Świadomie wybieram programy i strony, z których chcę skorzystać, stosując m.in kryterium bezpieczeństwa (np. unikam logowania się do swoich kont w miejscach publicznych).

Przestrzegam prawa w korzystaniu z sieci (np. prawo autorskie, ochrona danych i wizerunku). Nie publikuję zdjęć przedstawiających inne osoby oraz nie oznaczam na zdjęciach innych osób bez ich zgody. Wiem, że w przypadku osób niepełnoletnich konieczna jest zgoda rodzica/opiekuna. Korzystam z materiałów na wolnych licencjach. Potrafię je znaleźć.

Opisuję cudze materiały, które wykorzystuję w swojej pracy (np. opisuję zdjęcia wykorzystane w prezentacji, podając autora, link do źródła i licencję).

Czytam regulaminy serwisów, z których korzystam – szczególnie zapisy dotyczące ochrony prywatności oraz zbieranych na mój temat danych.

Wiem, że portale takie jak Facebook zbierają dane o każdym moim kliknięciu i wykorzystują te informacje do celów marketingowych i personalizowania treści.

Umiem znaleźć informacje o tym w regulaminie serwisu.

Korzystam z ustawień przeglądarki, wiem, co to są ciasteczka i historia odwiedzonych witryn oraz potrafię je usunąć.

Potrafię modyfikować ustawienia prywatności i dostępu do określonych informacji na portalach społecznościowych czy w ustawieniach pobieranych aplikacji.

Wiem, jak pobrać dane na swój własny temat z konta na Facebooku oraz w usługach Google.

Przestrzegam netykiety i standardów etycznych w komunikacji.

Wiem, że publikowanie komunikatów nienawistnych, stereotypizujących czy stygmatyzujących jest niewłaściwe. Aktywnie dbam o przyjazną komunikację, np. zgłaszam administratorom treści obraźliwe i mowę nienawiści.

Szanuję opinie innych i jestem otwarty/otwarta na dialog także z osobami o innych poglądach.

Świadomie decyduję, co komunikuję publicznie, a czym dzielę się tylko z określoną grupą odbiorców. Dbam o swoją prywatność.

Wiem, że kiedy opublikuję coś online, nie mam już nad tym kontroli. Taka informacja nie będzie nigdy do końca usunięta i będzie można ją ze mną powiązać przez długi czas.

Regularnie sprawdzam i dostosowuję do swoich potrzeb ustawienia prywatności.

Wybieram silne hasła i dbam o ich bezpieczne przechowywanie.

Wiem, że urządzenia mogą śledzić moją lokalizację, również gdy funkcja lokalizacji jest wyłączona.

Mam świadomość istnienia zagrożeń związanych z informacjami wprowadzającymi w błąd na poziomie jednostki, np. nieuczciwe skłanianie do zakupów, rozwijanie lęków itp., oraz na poziomie zbiorowości, np. zakłócenia procesu wyborczego, masowa dezinformacja itp.

E. Aktywne korzystanie z mediów

Angażuję się społecznie za pośrednictwem mediów.

Korzystam z mediów, by szukać wiarygodnych informacji o problemach społecznych, politycznych i ekonomicznych, które są ważne dla mnie i mojej społeczności.

Reaguję w sytuacji promowania fake newsów, szerzenia nieprawdziwych informacji w mediach społecznościowych czy mowy nienawiści i hejtu. Rozpoznaję przypadki masowej dezinformacji czy wprowadzania w błąd i przewiduję ich skutki dla zbiorowości (np. zakłócenia procesu wyborczego) oraz jednostek (np. wykluczenie). Zgłaszam wszystkie tego typu przypadki do administratorów lub odpowiednich organów państwa.

Zabieram głos w debacie publicznej, np. w mediach społecznościowych, na forach, w konsultacjach publicznych.

Włączam się i/lub organizuję akcje społeczne w sprawach ważnych dla mnie i mojej społeczności. Zarządzając pracą ludzi, korzystam z odpowiednio dobranych mediów, programów i narzędzi.

Znajduję wsparcie w ważnej dla mnie sprawie, np. zakładając internetową petycję, organizując akcję mailingową, zbiórkę, promując akcje podejmowane przez innych.

**Główne rekomendacje dla instytucji zaangażowanych
w edukację medialną, informacyjną i cyfrową**

1. SZKOŁY – DYREKTORZY, NAUCZYCIELE, UCZNIOWIE i UCZEN- NICE, BIBLIOTEKARZE i BIBLIOTEKARKI

Uwzględnianie EMIC przy opracowywaniu rocznych programów profilaktyczno-wychowawczych oraz programów nauczania dla przedmiotów nieujętych w podstawie programowej (np. innowacji pedagogicznych) oraz zajęć kompetencyjnych.

Tworzenie przyjaznego dla nauczycieli i uczniów środowiska cyfrowego w szkole, w tym zapewnienie szerokopasmowego łącza internetowego; wyposażenie szkoły w urządzenia i aplikacje edukacyjne ze wsparciem organów prowadzących.

Organizowanie zajęć przedmiotowych, projektowych i zajęć pozalekcyjnych z elementami EMIC.

Tworzenie scenariuszy zajęć z różnych przedmiotów w formie modułowej – tak aby nie sugerować i nie podawać gotowych rozwiązań, natomiast umożliwić tworzenie własnych ścieżek w oparciu o moduły.

Włączenie bibliotek szkolnych jako potencjalnych centrów EMIC – rozwój i wyposażanie zamiast zamykania.

Korzystanie z oferty dydaktycznej dla szkół przygotowanej przez biblioteki publiczne.

Wspieranie systematycznego nabywania kompetencji MIC przez nauczycieli: przede wszystkim różnych form szkoleń zewnętrznych, wewnątrzszkolnego doskonalenia nauczycieli (szkolenie rad pedagogicznych) oraz samokształcenia, m.in. poprzez pomoc metodyczną oferowaną przez biblioteki pedagogiczne.

Wprowadzenie miękkich narzędzi do diagnozy potrzeb uczniów i nauczycieli oraz ewaluacji ich postępów, głównie w formie samooceny i informacji zwrotnej.

Korzystanie z mediów cyfrowych w komunikacji z uczniami, rodzicami i wszystkimi interesariuszami szkoły, z zachowaniem zasad bezpieczeństwa.

Wspieranie wolontariatu międzypokoleniowego na terenie szkoły, polegającego np. na prowadzeniu indywidualnych konsultacji z zakresu nowych technologii przez nauczycieli i uczniów na rzecz seniorów zamieszkujących daną gminę.

52 Główne rekomendacje dla instytucji zaangażowanych w edukację medialną, informacyjną i cyfrową

Opracowywanie, promowanie i wprowadzanie efektywnych rozwiązań edukacyjnych w szkołach, np. mobilne pracownie, *Bring-Your-Own-Device*, użyteczne aplikacje i portale (strony) edukacyjne.

Wyznaczenie w szkole lidera/liderki (jednej lub kilku osób) do współpracy z pedagogiem szkolnym w przypadku pojawienia się sytuacji niebezpiecznych oraz do wspierania i motywowania nauczycieli przy wdrażaniu EMIC w codziennej pracy.

Uwzględnianie działań rozwijających kompetencje MIC nauczycieli i uczniów przy przyznawaniu dodatku motywacyjnego lub/i nagrody dyrektora szkoły.

2. ORGANY PROWADZĄCE SZKOŁY (GMINY I POWIATY ORAZ ORGANY NIEPUBLICZNE), LOKALNE OŚRODKI DOSKONALENIA NAUCZYCIELI

Wspieranie działań miejscowych szkół, organizacji pozarządowych, mediów lokalnych np. poprzez granty na edukację medialną, informacyjną i cyfrową, a także treningi prowadzone przez kompetentnych prowadzących, którzy posiadają doświadczenie w pracy z nauczycielami.

Wydzielenie w funduszach na pomoce dydaktyczne dla szkół środków z przeznaczeniem wyłącznie na rozwój kompetencji w ramach EMIC.

Tworzenie i wspieranie lokalnych grup szkoleniowych oraz samokształceniowych w zakresie edukacji medialnej i korzystania z mediów cyfrowych, łącznie z udostępnianiem przestrzeni publicznej i sprzętu na ten cel.

Organizowanie i/lub ułatwianie współpracy szkół z instytucjami wspierającymi rozwój edukacji, takimi jak centra doskonalenia nauczycieli, poradnie psychologiczno-pedagogiczne, biblioteki pedagogiczne i publiczne, domy i ośrodki kultury.

Profesjonalizacja działań szkoleniowych ośrodków doskonalenia nauczycieli w zakresie EMIC, np. poprzez *peer learning* i tworzenie sieci wymiany informacji i zasobów (takich jak np. Superbelfrzy), a także poprzez współpracę z ekspertami, w tym dziennikarzami.

Główne rekomendacje dla 53 instytucji zaangażowanych w edukację medialną, informacyjną i cyfrową

Zatrudnianie doradców metodycznych w zakresie EMIC, a także korzystanie ze wsparcia lokalnych aktywistów cyfrowych – rodziców, informatyków czy pasjonatów nowych mediów.

3. RODZICE

Bliski i autentyczny kontakt z dzieckiem, budowanie relacji i codzienne rozmowy o jego problemach, odkryciach i trudnościach.

Zainteresowanie tym, co robi dziecko (niezależnie od wieku) w sieci oraz jak korzysta z mediów i urządzeń cyfrowych, z uwzględnieniem m.in. prawa do prywatności dziecka (ale też wymiana informacji: „ja pokażę tobie, czym ostatnio żyję, a ty pokaż mi”). Postawienie na dialog, wspólne wyjaśnianie świata i podejmowanie prób zrozumienia nowych zjawisk i praktyk medialnych. Nawiązywanie kontaktu z dziećmi w atmosferze wzajemnego szacunku, wsparcia i wspólnego proponowania rozwiązań. Unikanie traktowania technologii cyfrowej nadkontroli jako najlepszego narzędzia zapewniania bezpieczeństwa dzieci, z pominięciem edukacyjnego podejścia.

Wspólne spędzanie czasu z wykorzystaniem nowych technologii – np. wspólne robienie zdjęć, filmów, a potem przygotowanie rodzinnego archiwum, granie w gry wideo, uczenie się prostego kodowania.

Wspólna analiza przekazów medialnych przez dorosłych i dzieci: np. zastanawianie się, co wynika z jakiejś reklamy, co w bajce jest prawdziwe, co mówią o jakimś wydarzeniu różne media (jakie media, co i jak mówią lub pokazują).

Szukanie inspiracji, jak wykorzystać narzędzia medialne w różnych aspektach życia rodzinnego (co się przyda w szkole, w podróży, a co w poruszaniu się po mieście).

Współpraca ze szkołą (przedszkolem) w zakresie wzmocnienia kompetencji medialnych, informacyjnych i cyfrowych dzieci, w tym rozmowy z nauczycielami i wychowawcami. Włączanie się w życie społeczności szkolnej i animowanie działań budujących szkolną wspólnotę.

54 Główne rekomendacje dla instytucji zaangażowanych w edukację medialną, informacyjną i cyfrową

Uważność i reagowanie na sytuacje, które mogą być niebezpieczne/zagrażające. Elastyczne korzystanie z różnych strategii i form reagowania (rodzicielski „katalog” możliwości, najlepiej wypracowany w rozmowie z innymi rodzicami, nauczycielami, psychologami i samymi dziećmi).

Wsparcie rodziców poprzez kursy, warsztaty, spotkania i rozmowy pomagające rozpoznawać niepokojące sygnały i sytuacje związane z korzystaniem z nowych mediów. Zwiększenie wrażliwości rodziców i opiekunów na tematy, o których mogą nie mieć odpowiedniej wiedzy.

4. MINISTERSTWO EDUKACJI NARODOWEJ I KURATORIA

Uczynienie z kompetencji medialnych, informacyjnych i cyfrowych jednego z priorytetów edukacyjnych, zgodnie z założeniem o ich rosnącej roli w rozwoju młodych ludzi oraz odpowiedzialnym funkcjonowaniu w społeczeństwie i państwie.

Opracowanie wytycznych dla autorów podręczników szkolnych, w których pojawi się warunek dotyczący formułowania ćwiczeń, zadań i poleceń kształcących różnorodne kompetencje medialne, informacyjne i cyfrowe.

Położenie większego nacisku w podręcznikach szkolnych na korzystanie z otwartych zasobów edukacyjnych (OZE) oraz rzetelnych i legalnych internetowych źródeł wiedzy i informacji.

Nowelizacja rozporządzenia ministra edukacji narodowej w sprawie dopuszczania do użytku szkolnego podręczników (Rozporządzenie MEN z dnia 1 marca 2017 r. w sprawie dopuszczania do użytku szkolnego podręczników – <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20170000481/O/D20170481.pdf>): umieszczenie w rozporządzeniu warunku dotyczącego tworzenia ćwiczeń, zadań i poleceń kształcących kompetencje medialne, informacyjne i cyfrowe w odniesieniu do treści ze wszystkich przedmiotów.

Opracowanie przez zespół ekspertów edukacji medialnej wytycznych dla rzeczoznawców merytoryczno-dydaktycznych w sprawie oceny podręczników szkolnych pod względem doboru ćwiczeń kształcą-

Główne rekomendacje dla 55
instytucji zaangażowanych
w edukację medialną,
informacyjną i cyfrową

cych kompetencje medialne, informacyjne i cyfrowe oraz treści z tego obszaru.

Systematyczne rozwijanie istniejących już i tworzenie nowych, otwartych i bezpłatnych zasobów edukacyjnych, w tym w portalu <https://epodreczniki.pl/>.

Wspieranie projektów edukacyjnych o charakterze lokalnym, regionalnym i ogólnopolskim, ukierunkowanych na rozwijanie kompetencji medialnych, informacyjnych i cyfrowych wśród nauczycieli i uczniów.

5. MINISTERSTWO KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

Wsparcie projektów edukacyjnych z zakresu EMIC w formie otwartych konkursów grantowych oraz ich systemowa ewaluacja pod kątem osiągania postawionych celów, zgodnych z obecnym stanem wiedzy w obszarze edukacji medialnej.

Wspieranie projektów edukacyjnych angażujących uczestników, proinnowacyjnych i odchodzących od podającego sposobu przekazywania wiedzy.

Wspieranie projektów kulturalnych szeroko wykorzystujących technologie cyfrowe, przy zachowaniu dbałości o rozwój sfery społecznej i etycznej, w tym analiza dotychczasowych projektów EMIC i ocena ich skuteczności w wybranych obszarach.

Wsparcie edukacyjne mniejszych ośrodków, w których nie ma na co dzień dostępu do dóbr kultury i instytucji kulturalnych, poprzez dofinansowanie działań wykorzystujących nowe technologie w promocji kultury i otwieraniu dostępu do niej, a także wskazywanie możliwości już istniejących w sieci (bezkosztowo).

Usprawnienie i ujednoczenie przepisów i projektów dotyczących cyfryzacji zasobów instytucji oraz zadbanie o włączenie do nich komponentu edukacyjnego, we współpracy z instytucjami edukacji formalnej i pozaformalnej.

Uporządkowanie kwestii prawno-autorskich cyfrowych zbiorów dóbr kultury i ich upowszechnianie w internecie.

56 Główne rekomendacje dla instytucji zaangażowanych w edukację medialną, informacyjną i cyfrową

Współpraca MKiDN w zakresie edukacji MIC z MEN oraz MC – tworzenie programów o charakterze długofalowym, opartych na wymianie informacji i doświadczeń oraz współpracy między specjalistami z różnych dziedzin.

Edukacja MIC jako działanie priorytetowe, a nie wyłącznie dodatek do działań instytucji podległych MKiDN: uznanie jej za nieodzowny czynnik budowania społeczeństwa obywatelskiego oraz wyrównywania szans przy znacznych różnicach w kapitale kulturowym i społecznym.

Edukacja filmowa jako rodzaj edukacji medialnej. Wsparcie merytoryczne i finansowe projektów edukacyjnych prowadzonych w szkołach przez instytucje zajmujące się kulturą filmową.

6. INSTYTUCJE KULTURY, W TYM BIBLIOTEKI PUBLICZNE

Otwarcie przestrzeni instytucji kultury na medialne działania uczniów, nauczycieli i rodziców.

Tworzenie projektów odpowiadających na potrzeby grup docelowych – badanie oczekiwań i problemów, z jakimi borykają się odbiorcy w zakresie dostępu do zasobów oraz rozwijania kompetencji MIC.

Wypracowanie zasad, w porozumieniu z MKiDN, w zakresie digitalizowania i udostępniania zbiorów, tak by były łatwo dostępne dla różnych grup odbiorców – zadbanie o odpowiednie formaty, jakość, przygotowanie towarzyszących zbiorom materiałów o charakterze edukacyjnym (np. scenariuszy lekcji).

Współpraca z MEN w zakresie dostosowania programów edukacji kulturalnej i artystycznej do podstawy programowej (dotyczy projektów i zajęć dla grup szkolnych – w przypadku odbiorców indywidualnych nie ma takiej konieczności).

Przygotowanie zajęć z zakresu EMIC dla nauczycieli, animatorów, pracowników domów kultury i bibliotekarzy, tak aby dostęp do nowoczesnej edukacji profesjonalnej miała jak największa liczba odbiorców zajmujących się uczeniem innych.

Wspieranie finansowe i organizacyjne projektów MIC uwzględniających kontekst społeczny i kulturowy danej miejscowości czy regionu.

Główne rekomendacje dla 57 instytucji zaangażowanych w edukację medialną, informacyjną i cyfrową

7. MINISTERSTWO NAUKI I SZKOLNICTWA WYŻSZEGO ORAZ SZKOŁY WYŻSZE

W związku z nowelizacją rozporządzenia MNiSW w sprawie standardu kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela (<https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12321600/katalog/12585964#12585964>) wydzielenie zajęć poświęconych EMIC w standardzie kształcenia do wykonywania zawodu nauczyciela (nauczyciela przedmiotu, nauczyciela teoretycznych przedmiotów zawodowych, nauczyciela prowadzącego zajęcia) oraz nauczyciela przedszkola i edukacji wczesnoszkolnej (klasy I–III szkoły podstawowej) wraz z określeniem liczby godzin i zakresu tematycznego dla tych zajęć.

Rozwój kompetencji medialnych, informacyjnych i cyfrowych przyszłych nauczycieli oraz przygotowanie ich do pracy z uczniami w tym obszarze poprzez wprowadzenie przedmiotu/bloku EMIC w programach studiów na kierunkach nauczycielskich na studiach I i II stopnia.

Rozwój i doskonalenie umiejętności aktywnych zawodowo nauczycieli poprzez np. studia podyplomowe z obszaru EMIC lub kursy z programowania zakończone uzyskaniem certyfikatu.

Uwzględnienie w programach studiów wyższych na wszystkich kierunkach kształcenia na poziomie studiów licencjackich i magisterskich w bloku zajęć obowiązkowych kursu poświęconego EMIC jako kluczowego w kształtowaniu kompetencji przyszłości.

Promowanie w konkursach ogłaszanych przez Narodowe Centrum Nauki interdyscyplinarnych badań oraz projektów naukowych (w tym międzynarodowych) dotyczących EMIC, a w szczególności m.in. praktyk użytkowania mediów cyfrowych, pomiaru i diagnozy kompetencji medialnych, informacyjnych i cyfrowych, mechanizmów i form dezinformacji, aktywności w sieci, twórczego wykorzystywania mediów.

58 Główne rekomendacje dla instytucji zaangażowanych w edukację medialną, informacyjną i cyfrową

8. MINISTERSTWO CYFRYZACJI

Wyraźne włączenie kompetencji medialnych i informacyjnych do programów rozwoju kompetencji cyfrowych wśród wszystkich grup docelowych (zwłaszcza młodzieży).

Wspieranie projektów szeroko wykorzystujących technologie cyfrowe, z uwzględnieniem rozwoju sfery społecznej i refleksji etycznej.

Wsparcie finansowe w formie otwartych konkursów grantowych, programów i przedsięwzięć, silniej uwzględniających konwergentny i całościowy charakter kompetencji cyfrowych.

Wspieranie badań diagnozujących poziom kompetencji MIC wszystkich grup docelowych.

Tworzenie dobrej jakości e-usług publicznych z równoczesnym wsparciem dla różnych kategorii użytkowników.

Utworzenie platformy/repozytorium materiałów edukacyjnych (na wolnych licencjach) umożliwiających podnoszenie kompetencji MIC we własnym zakresie wszystkim grupom społecznym (w tym wsparcie dla rodziców).

Systematyczna i bieżąca współpraca w zakresie edukacji MC z MEN i MKiDN, w tym tworzenie programów o charakterze długofalowym, opartych na wymianie informacji i doświadczeń między instytucjami i specjalistami z różnych dziedzin.

Uznanie edukacji MIC za jeden z kluczowych mechanizmów rozwoju państwa i gospodarki oraz społeczeństwa obywatelskiego, w tym wyrównywania różnic w kapitale edukacyjnym, kulturowym i społecznym.

Główne rekomendacje dla 59 instytucji zaangażowanych w edukację medialną, informacyjną i cyfrową

9. ORGANIZACJE POZARZĄDOWE

Wymiana informacji, dobrych praktyk i zasobów instytucji realizujących projekty z zakresu EMIC w celu uniknięcia powielania działań/pomysłów.

Stworzenie bazy dobrych praktyk EMIC wraz z materiałami dydaktycznymi, kursami (off- i on-line) oraz zapleczem metodycznym.

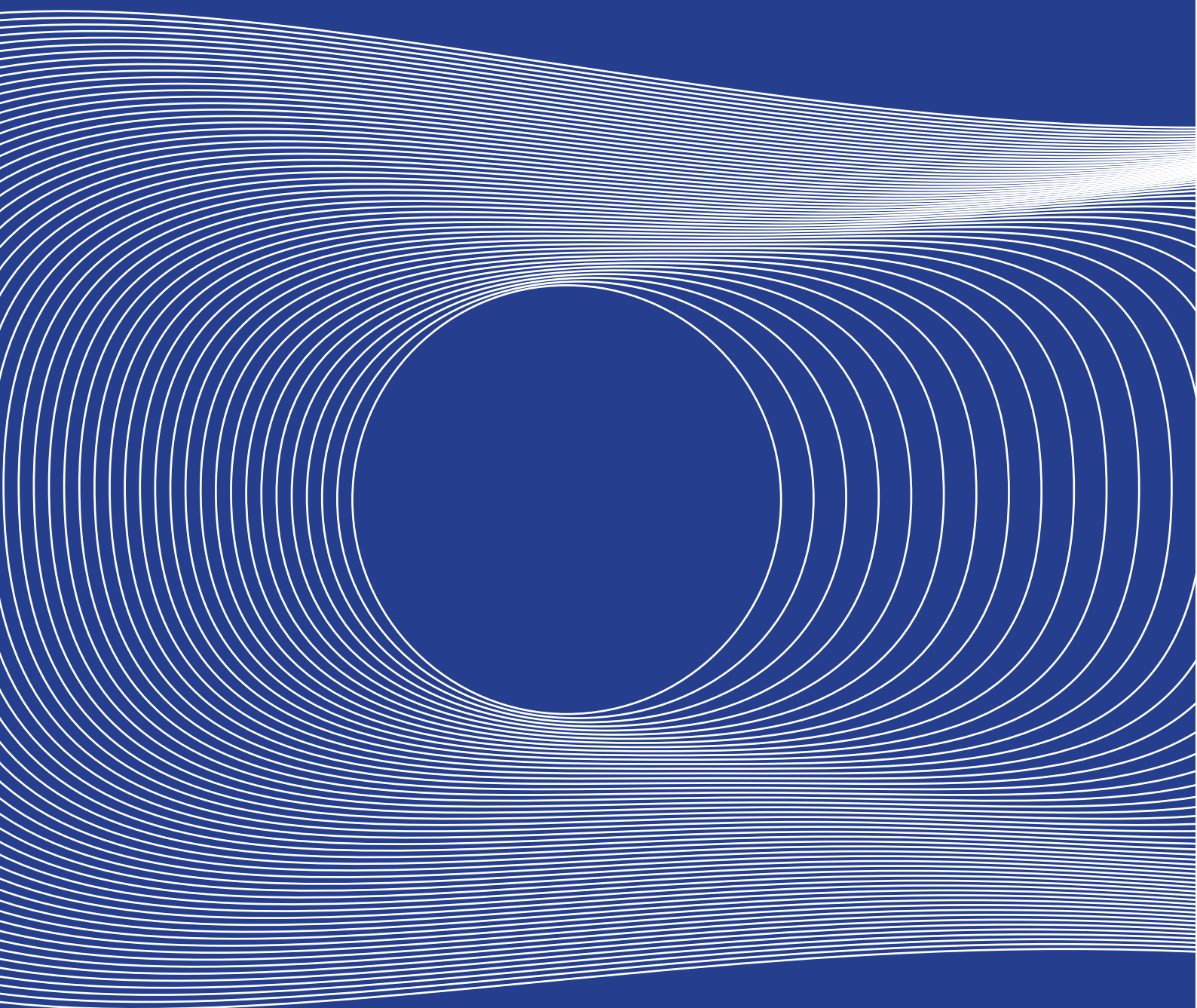
Planowanie i prowadzenie projektów partnerskich, zarówno z udziałem partnerów publicznych, szkół i instytucji edukacyjnych, jak i innych organizacji społecznych.

Stosowanie otwartych licencji w projektach z zakresu EMIC.

Prowadzenie ewaluacji projektów i oceny skuteczności podejmowanych działań.

Projektowanie działań w oparciu o wyniki badań oraz rzetelną diagnozę potrzeb beneficjentów.

Włączanie elementów EMIC w projekty z innych obszarów tematycznych (np. projekty ekologiczne, międzykulturowe, historyczne itd.).

Przedstawione przykłady dobrych praktyk pokazują, w jaki sposób można próbować skutecznie rozwijać kompetencje, które w MEMIC uważamy za kluczowe. Wskazano tutaj na rozmaite przedsięwzięcia edukacyjne: szkolenia, warsztaty, kursy, programy, portale itp. Choć każde z nich dotyczy nieco innego aspektu umiejętności MIC oraz wykorzystuje inne narzędzia i metody, to łącznie dają obraz polskich doświadczeń w tym obszarze. Mamy nadzieję, że jest to pierwszy mały krok w kierunku zebrania doświadczeń różnych polskich organizacji i że ta lista zostanie uzupełniona o kolejne dobre praktyki. Zapraszamy do jej współtworzenia!

Tytuł: Uniwersytet Młodego Odkrywcy – Młody da Vinci

Organizator: Wyższa Szkoła Humanitas ze środków Narodowego Centrum Badań i Rozwoju

Grupa docelowa: uczniowie z klas 4, 5, 6, 7 szkoły podstawowej oraz rodzice dzieci uczestniczących w projekcie – w sumie 256 dzieci z 7 miast oraz 64 rodziców

Projekt Młody da Vinci miał na celu przygotowanie młodych ludzi do uczenia się za pomocą technologii informacyjno-komunikacyjnych, w tym wirtualnej rzeczywistości. Objął przygotowanie materiałów metodycznych dla nauczycieli oraz realizację zajęć z uczniami uwzględniających działania rozwijające kompetencje kluczowe i umiejętności uniwersalne z zakresu nauk matematyczno-przyrodniczych, z uwzględnieniem metod szybkiego uczenia się. Zajęcia realizowano w trzech blokach: blok MŁODY GENIUSZ obejmował techniki pamięciowe, techniki szybkiego czytania i metody problemowe sprzyjające rozwojowi kreatywności oraz umiejętności pracy zespołowej, blok MŁODY PROGRAMISTA to warsztaty z robotyki i programowania, blok MŁODY BADACZ obejmował warsztaty z przedmiotów przyrodniczo-matematycznych z wykorzystaniem wirtualnej rzeczywistości, metod laboratoryjnych i wycieczek edukacyjnych.

Przykłady dobrych praktyk, **63**

Mocne strony:

- stymulowanie ciekawości poznawczej dzieci z uwzględnieniem rozwijania społecznych kompetencji i postaw,
- inspirowanie do twórczego myślenia i rozwijania zainteresowań,
- propagowanie kultury innowacyjności poprzez zastosowanie metod problemowych i nowoczesnych rozwiązań technologicznych,
- integracja lokalnej społeczności wokół ośrodków akademickich przez stworzenie warunków do prowadzenia zorganizowanych, pozaszkolnych zajęć edukacyjnych.

Odniesienie do kompetencji MEMIC: wszystkie obszary.

Link: <https://www.humanitas.edu.pl/pl/umo>

Tytuł: Asy internetu**Organizator:** Fundacja Szkoła z Klasą
w ramach współpracy z Google**Grupa docelowa:** nauczyciele szkół
podstawowych (głównie klas 4-6)

Bezpłatny program skierowany do szkół podstawowych w całym kraju. Jego celem jest kształtowanie kompetencji dotyczących cyberbezpieczeństwa oraz obywatelstwa internetowego w oparciu o 5 wartości: rozsądek, uważność, siła, życzliwość, odwaga. Program składa się ze szkoleń dla nauczycieli, zestawu 20 scenariuszy lekcji oraz gry komputerowej online Interlandia. Przeszkoleni w zakresie cyberbezpieczeństwa i nowoczesnych metod nauczania oraz angażowania uczniów nauczyciele mają wspierać uczniów w organizowaniu akcji społecznych odpowiadających na potrzeby ich własne lub wybranej przez nich grupy (np. rodziców, społeczności lokalnej, młodszych uczniów). Główną metodą pracy jest *design thinking*, wykorzystywane do badania potrzeb oraz wspólnego projektowania akcji społecznych. Realizowane przez uczniów i nauczycieli projekty mogą brać udział w konkursie minigrantowym na skalowanie najlepszych działań.

Mocne strony:**64** Przykłady dobrych praktyk

- celowe wykorzystanie metody design thinking w edukacji,
- wzmacnianie poczucia sprawczości w uczniach,
- oparcie narracji dot. cyberbezpieczeństwa o pozytywne wartości,
- możliwość prowadzenia zajęć medialnych bez wykorzystania komputerów i dostępu do sieci.

Odniesienie do kompetencji MEMIC: wszystkie obszary.Link: <https://asyinternetu.szkoiazklasa.org.pl>

Tytuł: Mind Over Media, Etyczne Dziennikarstwo

Organizator: Centrum Edukacji Obywatelskiej w ramach projektu „Mind over Media in EU – Analyzing Contemporary Propaganda”, zainicjowanego przez Fundację Evens we współpracy z partnerami: Stowarzyszeniem Komunikacji i Kultury Medialnej (Chorwacja), Fińskim Towarzystwem Edukacji Medialnej, MEC / Mediawijs (Belgia), Towarzystwem Mediawise (Rumunia) i organizacją Media Maker/ Prasą Obywatelską (Francja). Mind over Media in EU jest programem pilotażowym Media Literacy for All finansowanym przez DG Connect

Grupa docelowa: nauczyciele i nauczycielki, edukatorzy i edukatorki medialne

Program pozwalający na interpretację przekazów medialnych z wykorzystaniem pięciu pytań do analizy oraz czterech technik medialnej propagandy. Program bazuje na badaniach i materiałach opracowanych przez prof. Renee Hobbs z University of Rhode Island w Stanach Zjednoczonych. Częścią programu jest platforma crowdsharingowa, gdzie użytkownicy zamieszczają i interpretują przykłady medialnej propagandy z wykorzystaniem technik opracowanych przez Renee Hobbs. Można też oceniać przekazy pod kątem społecznej szkodliwości, komentować i wchodzić w dyskusję. Strona została przetłumaczona na wiele języków europejskich.

Przykłady dobrych praktyk, 65

Mocne strony:

- program nie ogranicza się do fact checkingu, ale zachęca do pogłębionej interpretacji przekazów medialnych,
- gotowe, proste i przystępne narzędzia umożliwiające zrozumienie mediów i analizę z uczniami na lekcji.

Odniesienie do kompetencji MEMIC: Kompetencje profesjonalne: 6.1 Korzystanie z informacji 6.2 Komunikacja i współpraca 6.3 Tworzenie treści 6.4. Odpowiedzialne i bezpieczne korzystanie 6.5 Rozwiązywanie problemów 6.6. Zaangażowanie obywatelskie i społeczne.

Link: www.media.ceo.org.pl oraz www.mindovermedia.tv

Tytuł: DEMolka – Domowa Edukacja Medialna

Organizator: Medialab Gdańsk w Instytucie Kultury Miejskiej w Gdańsku
Grzegorz D. Stunża i Justyna Zborowska-Stunża

Grupa docelowa: rodzice dzieci i nastolatków

Projekt składał się z pięciu spotkań z rodzicami, poświęconych nowym trendom edukacyjnym, technologiom, bezpieczeństwu korzystania z sieci oraz budowaniu relacji z dziećmi z wykorzystaniem nowych cyfrowych narzędzi. Głównym celem było przełamywanie stereotypów związanych z postrzeganiem technologii w negatywnym świetle i z pomijaniem przyczyn społecznych niektórych praktyk medialnych. Rodzice poznawali nowinki techniczne, dyskutowali o sytuacjach trudnych i możliwych rozwiązaniach, testowali niektóre z nowych narzędzi edukacyjnych i zastanawiali się nad używanymi kanałami komunikowania i aplikacjami używanymi przez młodych do wspólnych, rodzinnych działań. Założonym efektem było podnoszenie kompetencji społecznych, medialnych i cyfrowych wszystkich osób zaangażowanych we wspólne działania.

Mocne strony:

66 Przykłady dobrych praktyk

- weryfikowanie mitów i stereotypów na temat technologii cyfrowych,
- wskazywanie możliwości zaangażowania wszystkich domowników w życie rodzinne przez wykorzystanie dostępnych technologii,
- promowanie pozytywnych praktyk i przykładów edukacyjnego wykorzystania mediów w życiu rodzinnym.

Odniesienie do kompetencji MEMIC: Kompetencje profesjonalne: 2.2 Tworzenie i modyfikowanie, 2.3 Organizowanie i ochrona, 3.3 Uczenie się we współpracy, 5.1 Dostępność i włączanie, 5.3 Angażowanie uczących się, 6.0 Rozumienie praktyk medialnych dzieci i młodzieży, 6.4 Odpowiedzialne i bezpieczne korzystanie,

Kompetencje osobiste: A: Korzystanie z mediów oraz urządzeń cyfrowych, B: Korzystanie z informacji, C: Krytyczny odbiór przekazów medialnych, D: Bezpieczne korzystanie z mediów, E: Aktywne korzystanie z mediów – w różnym zakresie kompetencje ze wszystkich wyłonionych obszarów.

Link: <http://ikm.gda.pl/projekt/demolka-domowa-edukacja-medialna/>

Tytuł: Zaprogramuj Przyszłość

Organizator: Fundacja Orange i Stowarzyszenie Mistrzowie Kodowania (POPC)

Grupa docelowa: nauczyciele klas 1-3, gminy wiejskie i wiejsko-miejskie oraz ich uczniowie

Projekt, dzięki któremu ponad 18 000 uczniów klas 1-3 szkół podstawowych z niewielkich miejscowości nauczyło się podstaw programowania i rozwinęło umiejętności cyfrowe w praktyce. W projekt zostało zaangażowanych 1200 nauczycieli, którzy wzięli udział w programie szkoleniowym na temat edukacji cyfrowej w pracy z najmłodszymi uczniami. Wsparcie nauczycieli obejmowało warsztaty na żywo, webinaria i programy mentoringowe. Dodatkowo warsztaty były skierowane do pracowników domów kultury, bibliotek i ośrodków doskonalenia nauczycieli, aby pomóc im być ambasadorami edukacji cyfrowej we własnych społecznościach i środowisku pracy. Szkoły otrzymały zestawy edukacyjne: roboty, zestawy mechatroniczne, tablety dla nauczycieli i uczniów przeznaczone do nauki programowania oraz maty do kodowania bez prądu.

Mocne strony:

- program był stale ewaluowany (ewaluacja realizowana na 3 etapach),
- wsparcie nauczycieli na każdym etapie,
- wyposażenie szkół.

Przykłady dobrych praktyk, **67**

Odniesienie do kompetencji MEMIC: Kompetencje profesjonalne: 1.2 Współpraca z innymi, 1.3 Refleksyjna praktyka, 1.4 Cyfrowe doskonalenie, 2.1 Wyszukiwanie i wybór, 3.1 Nauczanie, 3.2 Wspieranie, 3.3 Uczenie się we współpracy, 5.1 Dostępność i włączanie, 5.2 Zróżnicowanie i personalizacja/indywidualizowanie 5.3 Angażowanie uczących się oraz Obszar 6: Rozwijanie kompetencji medialnych, informacyjnych i cyfrowych osób uczących się.

Link: <https://www.zaprogramujprzyszlosc.edu.pl>

Tytuł: **Pracownia 2.0 (do 2017 roku),
Człowiek 2.0 (po 2017 roku)**

Organizator: Narodowy Instytut Audiowizualny, następnie
Filmoteka Narodowa – Instytut Audiowizualny

Grupa docelowa: nauczyciele, bibliotekarze szkolni,
pracowniczki i pracownicy domów kultury

Kurs o charakterze modułowym rozwijający kompetencje cyfrowe i medialne niezbędne w procesie nauczania. W ramach modułu psychologicznego poszerzono i uporządkowano zagadnienia dotyczące wiedzy o człowieku i uniwersalnych mechanizmów wyjaśniających jego zachowania – także w cyfrowym kontekście. Celem tego modułu było stworzenie przez uczestników „rusztowania” dla wiedzy i kompetencji kształtowanych podczas dydaktycznej, bardziej narzędziowej części cyklu. Podczas zajęć korzystano z wykładów, dyskusji, ćwiczeń, demonstracji, jak również form typowo treningowych i pracy nad własnymi doświadczeniami uczestników. Uczestnicy mieli okazję poszerzyć świadomość (i samoświadomość) w zakresie tego, „jak działają ludzie” (zarówno uczniowie, jak i nauczyciele), jakie mechanizmy psychologiczne mogą wyjaśniać nasze myślenie, odczuwanie i zachowanie, jak może się to przekładać na szanse, zagrożenia i wyzwania związane z nowymi technologiami. W ramach dydaktycznego modułu uczestnicy i uczestniczki poznawali narzędzia cyfrowe, które mogły uatrakcyjnić ich zajęcia oraz pomóc w realizacji celów edukacyjnych. Z metodyki *design thinking* zaczerpnięto dwie kluczowe zasady: gotowość do testowania swoich pomysłów i rozwiązań oraz do dzielenia się z innymi wynikami tych testów.

68 Przykłady dobrych praktyk

Mocne strony:

- zajęcia wspierające nauczycieli na poziomie kompetencji osobistych i profesjonalnych,
- otwartość i szczerłość w komunikacji – zarówno ze strony prowadzących, jak i uczestników,
- odczarowywanie mitów dotyczących uczenia się, procesów twórczych, oddziaływania technologii na człowieka i jego środowisko,
- obecność komponentu psychologicznego i wsparcie w tym zakresie.

Odniesienie do kompetencji MEMIC: Szkolenia objęły wszystkie kompetencje ujęte w Modelu, z naciskiem na kompetencje osobiste i umiejętności wykorzystania ich w szkole.

Link: <https://www.nina.gov.pl/projekty/czlowiek-2-0/o-cyklu/>

Tytuł: Akademia Fact-Checkingu

Organizator: Stowarzyszenie Demagog ze środków Fundacji Batorego i Narodowego Instytutu Wolności

Grupa docelowa: młodzież szkolna (od klasy 7 szkoły podstawowej) i studenci; w ograniczonym zakresie również nauczyciele

Akademia organizuje warsztaty skupiające się na fact-checkingu i fake newsach. Uczestniczki i uczestnicy zajęć pracują w grupach nad krytycznym odbiorem przekazów medialnych. Przez przewidziane w scenariuszach ćwiczenia oraz dyskusje, uczą się korzystania z różnych źródeł informacji oraz ich oceny, a także rozpoznawania informacji fałszywych. Zwiększają swoją świadomość na temat celowego zamieszczania fałszywych informacji oraz „clickbaitów”. Dowiadują się o działalności organizacji fact-checkingowych.

Mocne strony:

- warsztaty odpowiadają na realne potrzeby uczniów i nauczycieli,
- prowadzenie zajęć przez osoby na co dzień zajmujące się fact-checkingiem,
- stosowanie metod aktywizujących,
- możliwość przeprowadzenia zajęć w klasie bez komputera,
- możliwość modyfikacji scenariusza w zależności od stopnia doświadczenia osoby prowadzącej (wykorzystanie przykładów prawdziwych lub opracowanych na potrzeby zajęć).

Odniesienie do kompetencji MEMIC: Kompetencje profesjonalne: 6.1 Korzystanie z informacji, 6.2 Komunikacja i współpraca, 6.3 Tworzenie treści, 6.4. Odpowiedzialne i bezpieczne korzystanie, 6.5 Rozwiązywanie problemów, 6.6. Zaangażowanie obywatelskie i społeczne.

Link: <http://akademia.demagog.org.pl>

Tytuł: Cyfrowa Wyprawka

Organizator: Fundacja Panoptykon ze środków publicznych (MKiDN, MC) oraz prywatnych (Fundacja Velux, firma Samsung, darowizny od osób prywatnych)

Grupa docelowa: nauczyciele/nauczycielki (od 4 klasy szkoły podstawowej oraz szkół ponadpodstawowych), bibliotekarze/bibliotekarki

Cyfrowa Wyprawka to program dla nauczycieli i nauczycielek, bibliotekarzy i bibliotekarek z całej Polski, kształtujący kompetencje z zakresu edukacji medialnej.

Program składa się z:

- portalu internetowego cyfrowa-wyprawka.org z materiałami edukacyjnymi i poradami. Główną jego częścią są scenariusze lekcji podzielone na etapy edukacyjne oraz na trzy kategorie: bezpieczeństwo, prawo, etyka i wartości. Każdy z nich zawiera pigułkę wiedzy oraz słowniczek pojęć i przygotowany jest w formatach umożliwiającym edycję do własnych potrzeb edukatora/edukatorki. Wszystkie materiały udostępniane są na wolnej licencji.
- gry karcianej Trzęsienie Danych dla młodzieży i dorosłych. Gra powstała jako efekt poszukiwań metod, które w prosty sposób wyjaśnią zagrożenia wynikające z tego, że nasze dane krążą w internecie. Nie wymaga od graczy zaawansowanej wiedzy technicznej. Obrazuje, kto może wykorzystać informacje o nas i podpowiada, jak się przed tym bronić.
- Akademii Cyfrowej Wyprawki – cyklu bezpłatnych szkoleń dla osób pracujących z dziećmi i młodzieżą, skupiającego się na świadomym i krytycznym podejściu do nowych technologii oraz praktycznych metodach, z pomocą których tę wiedzę można przekazać innym.

Mocne strony:

- podejmowanie prawniczych zagadnień występujących w kontekście nowych technologii,
- publikowanie materiałów na wolnej licencji,
- szkolenia prowadzone przez ekspertów,
- specjalizacja w prawie do prywatności.

Odniesienie do kompetencji MEMIC: Kompetencje profesjonalne: 1.3 Refleksyjna praktyka, 1.4 Cyfrowe doskonalenie, 2.1 Wyszukiwanie i wybór, 3.1 Nauczanie, 6.0. Rozumienie praktyk medialnych dzieci i młodzieży, 6.1 Korzystanie z informacji, 6.4. Odpowiedzialne i bezpieczne korzystanie.

Kompetencje osobiste: B: Korzystanie z informacji, C: Krytyczny odbiór przekazów medialnych, D: Bezpieczne korzystanie z mediów.

Link: <https://cyfrowa-wyprawka.org/>

Tytuł: Serwis Edukacja Medialna

Organizator: Fundacja Nowoczesna Polska,
głównie ze środków MKiDN

Grupa docelowa: nauczyciele, bibliotekarze,
animatorzy kultury

Serwis Edukacja Medialna zawiera scenariusze, ćwiczenia i materiały do prowadzenia zajęć w szkołach, domach kultury i bibliotekach. W jego zasobach można znaleźć 250 scenariuszy składających się z wiedzy w pigułce, opisu przebiegu zajęć, zadań sprawdzających i słowniczka. Materiały powstały na bazie „Katalogu kompetencji medialnych, informacyjnych i cyfrowych”. Scenariusze zostały podzielone na etapy edukacyjne (od przedszkola do szkoły ponadpodstawowej) oraz 10 obszarów edukacji medialnej: korzystanie z informacji, relacje w środowisku medialnym, język mediów, kreatywne korzystanie z mediów, etyka, bezpieczeństwo, prawo, ekonomiczne aspekty działania mediów, kompetencje cyfrowe oraz mobilne bezpieczeństwo.

Mocne strony:

- szeroki przekrój poruszanych zagadnień,
- scenariusze opracowane tak, aby wymagały minimalnego przygotowania ze strony nauczyciela,
- możliwość swobodnego łączenia scenariuszy w cykle i programy,
- materiały dostępne na wolnej licencji.

72 Przykłady dobrych praktyk

Odniesienie do kompetencji MEMIC: Kompetencje profesjonalne: 1.4 Cyfrowe doskonalenie, 2.1 Wyszukiwanie i wybór, 3.1 Nauczanie, 3.3. Współpraca, 5.3. Angażowanie uczących się, cały obszar 6 oraz Kompetencje osobiste – wszystkie obszary.

Link: www.edukacjamedialna.edu.pl

Tytuł: Social Media Literacy for Change

Organizator: European Schoolnet Academy
w ramach pilotażowego programu
Media Literacy for All finansowanego
ze środków Unii Europejskiej

Grupa docelowa: dyrektorzy szkół, nauczyciele
szkół podstawowych i średnich
(szczególnie pracujący
z młodzieżą narażoną na
marginalizację społeczną),
osoby przygotowujące się
do zawodu nauczyciela

Celem projektu jest opracowanie strategii korzystania z mediów społecznościowych w szkole, tak aby: a) rozumieć sposoby korzystania z mediów społecznościowych przez członków społeczności, b) identyfikować istotne wyzwania, c) odpowiadać na potrzeby społeczności w inkluzywny i zachęcający do zaangażowania sposób, a także d) monitorować i oceniać efektywność podejmowanych działań. W projekcie wykorzystano kwestionariusz Selfie opracowany przez Komisję Europejską (https://ec.europa.eu/education/schools-go-digital/about-selfie_pl) oraz kurs e-learningowy Massive Open Online Courses (MOOC).

Przykłady dobrych praktyk, **73**

Mocne strony:

- międzynarodowy charakter projektu – umożliwia wymianę doświadczeń i spojrzenie na zagadnienie z wielu perspektyw,
- zaangażowanie całej społeczności szkolnej,
- możliwość dostosowania kwestionariusza do potrzeb szkoły,
- bezpłatne szkolenie online.

Odniesienie do kompetencji MEMIC: Kompetencje profesjonalne: 1.1 Komunikacja w szkole, 1.3 Refleksyjna praktyka, 1.4. Cyfrowe doskonalenie, 5.3 Angażowanie uczących się, 6.0 rozumienie praktyk medialnych dzieci i młodzieży.

Link: http://www.eun.org/documents/411753/2161560/sml-4change_presentation_letter_school_final_2409.pdf

oraz <https://www.europeanschoolnetacademy.eu/web/social-media-literacy-for-change>

Tytuł: MegaMisja

Organizator: Fundacja Orange w partnerstwie z Fundacją Nowoczesna Polska, Fundacją Gerere, Uniwersytetem Warszawskim – Centrum Analiz Medialnych

Grupa docelowa: nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej, wychowawcy pracujący w świetlicach szkolnych, dzieci w wieku 6–9 lat

MegaMisja to ogólnopolski program, który włącza szkoły i świetlice szkolne w rozwój kompetencji cyfrowych. W trakcie dziesięciomiesięcznego cyklu zajęć opartego na fabule cyfrowego laboratorium dzieci uczą się przez zabawę kreatywnego, świadomego korzystania z internetu i multimediiów. Wychowawcy realizują zajęcia według scenariuszy zaproponowanych przez Fundację Orange i wspólnie z uczniami zdobywają nagrody dla swojej szkoły. Do tej pory w programie wzięło udział 800 szkół z całej Polski, przeprowadzono 32 500 zajęć, w których uczestniczyło 21 000 dzieci.

Mocne strony:

- kompleksowość programu,
- zastosowanie narzędzi grywalizacji,
- innowacyjna formuła i angażujący sposób przekazywania treści.

Odniesienie do kompetencji MEMIC: kompetencje profesjonalne – obszar 6: rozwijanie kompetencji medialnych, informacyjnych i cyfrowych osób uczących się oraz kompetencje osobiste – wszystkie obszary.

Link: www.megamisja.pl

Tytuł: **INDID Media Watch**

Organizator: Instytut Dyskursu i Dialogu

Grupa docelowa: studenci i doktoranci,
uczniowie szkół średnich

INDID Media Watch jest długofalowym programem, w ramach którego studenci i doktoranci z różnych miast akademickich w Polsce włączają się w formie wolontariatu w analizowanie przekazów medialnych, badając ich stronniczość, wychwytyjąc manipulacje, nierzetelność, mowę nienawiści, fake news. Analizowane są przekazy różnych mediów: portale internetowe, telewizyjne programy informacyjne, stacje radiowe, prasa. Odbywa się to online za pomocą ujednoczonej metodologii, która nie faworyzuje żadnego medium. Wyniki podsumowywane są w corocznym raporcie. Wolontariusze prowadzą także warsztaty z edukacji medialnej wśród młodzieży, wykorzystując grę planszową, opracowaną na podstawie dokonywanych wcześniej analiz przekazów medialnych.

Mocne strony:

- włączające podejście do edukacji,
- uczenie się poprzez działanie,
- wykorzystanie pracy wolontariuszy.

Przykłady dobrych praktyk, **75**

Odniesienie do kompetencji MEMIC: Kompetencje profesjonalne: 6.1 Korzystanie z informacji, 6.2 Komunikacja i współpraca, 6.3 Tworzenie treści, 6.4. Odpowiedzialne i bezpieczne korzystanie, 6.5 Rozwiązywanie problemów, 6.6. Zaangażowanie obywatelskie i społeczne.

Link: <http://indid.pl/indid-media-watch/>

Tytuł: **Laboratorium Dydaktyki
Cyfrowej dla szkół
województwa małopolskiego**

Organizator: Stowarzyszenie „Miasta w Internecie”
i Małopolskie Centrum Doskonalenia
Nauczycieli (kwiecień 2013 – czerwiec 2015)

Grupa docelowa: nauczyciele i dyrektorzy z gimnazjów
i szkół ponadgimnazjalnych
w województwie małopolskim

W ramach aktywności prowadzonej w projekcie LDC odbywały się warsztaty, szkolenia, lekcje pokazowe, lekcje otwarte i konferencje, przygotowano także materiały metodyczne. W rezultacie wypracowano innowacyjny system działań edukacyjnych, prowadzących do świadomego, skutecznego i intensywnego wykorzystywania technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) przez dorosłych pracowników pn. Metoda fabryczna edukacji cyfrowej [<https://mwi.pl/uploads/filemanager/publikacje/metoda%20fabryczna.pdf>] .

Sednem Metody fabrycznej jest powiązanie interakcji społecznych zachodzących w uczącej się grupie z głębokim zanurzeniem w otoczeniu technologicznym. Umożliwia ona lepsze zrozumienie i akceptację dla możliwości tworzonych przez TIK, podniesienie poziomu praktycznych kompetencji cyfrowych, a także rozwój zdolności zespołowej pracy przy użyciu TIK, ze szczególnym naciskiem na pracę w tzw. chmurze obliczeniowej.

76 Przykłady dobrych praktyk

Mocne strony:

- skupienie się nie tylko na kształtowaniu wiedzy, ale i postaw uczestników,
- nacisk na świadome i mądre wykorzystywanie Technologii Informacyjno-Komunikacyjnych – traktowanie technologii jako narzędzi, mogących podnosić jakość życia i skuteczność działania ludzi,
- podkreślenie roli ciekawości i gotowości eksperymentowania – nie jest możliwe przygotowanie uczestników zajęć na wszystko, co może im dać technologia, dlatego Metoda fabryczna rozbudza ciekawość i otwartość na nowe sposoby działania oferowane przez internet i narzędzia komunikacji elektronicznej,
- uczenie się od siebie nawzajem – kluczowym elementem zajęć prowadzonych przy użyciu Metody fabrycznej jest dzielenie się wiedzą.

Odniesienie do kompetencji MEMIC: Kompetencje profesjonalne: 6.1 Korzystanie z informacji, 6.2 Komunikacja i współpraca, 6.3 Tworzenie treści, 6.4. Odpowiedzialne i bezpieczne korzystanie, 6.5 Rozwiązywanie problemów, 6.6. Zaangażowanie obywatelskie i społeczne.

Link: <http://www ldc.edu.pl>

Tytuł: Szkoła Edukacji Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności i Uniwersytetu Warszawskiego

Organizator: Instytucją prowadzącą jest Fundacja Dobrej Edukacji. Szkoła powstała na mocy porozumienia zawartego pomiędzy Polsko-Amerykańską Fundacją Wolności i Uniwersytetem Warszawskim.

Grupa docelowa: Studia podyplomowe są adresowane do przyszłych nauczycieli. Do Szkoły Edukacji zapraszani są absolwenci kierunków przedmiotowych lub nauczyciele ze stażem zawodowym do 10 lat. Od 2016 roku prowadzone są studia na kierunkach: polonistycznym i matematycznym. Od roku 2019/2020 uruchamiane są dwa nowe kierunki: historia oraz biologia.

Program powstał we współpracy z Teachers College Columbia University. Nauka odbywa się w trybie dziennym, a jej integralną część stanowią codzienne zajęcia w szkołach praktyk. Po zakończeniu trwającej 10 miesięcy nauki absolwenci otrzymują dyplom Uniwersytetu Warszawskiego oraz uprawnienia nauczycielskie w wybranej dziedzinie. Podczas zajęć studenci zapoznają się z różnymi sprawdzonymi metodami pracy z uczniami. Przy projektowaniu programu zajęć fundamentalną rolę pełnią wyniki badań świadczące o efektywności stosowanych rozwiązań. Program zajęć odnosi się także do kluczowych kompetencji XXI wieku, w tym kompetencji medialnych, informacyjnych i cyfrowych.

Przykłady dobrych praktyk, **77**

Mocne strony:

- łączenie teorii z praktyką szkolną,
- indywidualny proces nauczania – praca z tutorami i nauczycielami mentorami,
- poszukiwanie odpowiedzi na wyzwania współczesnego świata,
- korzystanie z najlepszych rozwiązań krajowych i zagranicznych,
- kadra pedagogiczna – doświadczona w pracy w szkole, reprezentująca różne ośrodki akademickie.

Odniesienie do kompetencji MEMIC:

ROZWÓJ PROFESJONALNY 1.1 Komunikacja w szkole, 1.2 Współpraca z innymi, 1.3 Refleksyjna praktyka

Podczas zajęć w Szkole Edukacji studenci rozwijają swoje kompetencje w zakresie budowania efektywnych kręgów współpracy z innymi profesjonalistami, dzielą się doświadczeniem i dokonują wzajemnej ewaluacji swojej pracy. Dzięki indywidualnemu wsparciu tutora mają szansę poddać swoją praktykę refleksji służącej samodoskonaleniu.

WYKORZYSTYWANIE ZASOBÓW MEDIALNYCH, INFORMACYJNYCH I CYFROWYCH 2.1 Wyszukiwanie i wybór, 2.2 Tworzenie i modyfikowanie, 2.4 Dzielenie się

Absolwenci rozumieją, jak ważne jest samodzielne i krytyczne dobieranie materiałów do pracy z uczniami. Mają świadomość bogactwa źródeł i inspiracji, a dzięki poznanym strategiom autoewaluacji i informacji zwrotnej mogą dostosowywać je do potrzeb uczniów.

NAUCZANIE I UCZENIE SIĘ 3.1 Nauczanie, 3.2 Wspieranie, 3.3 Uczucie się we współpracy, 3.4 Umożliwienie monitorowania procesu uczenia się

Proces uczenia w Szkole Edukacji ma charakter praktyczny, studenci doświadczają sami tego, czego później będą doświadczać ich uczniowie. Pracują w zespołach, w modelu warsztatowym, rozumieją więc znaczenie wzajemnego uczenia się. Dzielą się doświadczeniami z praktyk i wspólnie wypracowują najbardziej efektywne rozwiązania. Dzięki pracy w parach studenckich oraz współpracy z nauczycielami-mentorami w szkołach praktyk oraz tutorami w Szkole Edukacji otrzymują informację zwrotną, która służy ich rozwojowi. Dzięki temu lepiej rozumieją wartość ciągłego monitorowania procesu uczenia się swoich uczniów.

EWALUACJA I OCENIANIE 4.1 Strategie oceniania, 4.2 Analizowanie dowodów uczenia się, 4.3 Informacja zwrotna i planowanie

Projektowanie dydaktyczne (przedmiotowa sztuka nauczania) kształci umiejętność stawiania celów dydaktycznych, adekwatnych do potrzeb uczniów. Ułatwia to dobór najbardziej efektywnych strategii oceniania postępów uczniów. Promowane są te strategie, które pozwalają uczniom na przejmowanie odpowiedzialności za własne uczenie się. Nauczyciel w tym procesie wspiera rozwój, a nie tylko stoi na straży postępów i rozlicza z wyników. Dzięki różnym technikom analizy dowodów uczenia się (np. grupowa analiza prac uczniów) nauczyciel ma autentyczny i stały wgląd w rozwój swoich podopiecznych. Studenci poznają różne strategie bieżącego monitorowania pracy uczniów i informacji zwrotnej.

WZMACNIANIE UCZĄCYCH SIĘ 5.1 Dostępność i włączanie, 5.2 Zróżnicowanie i personalizacja/indywidualizowanie, 5.3 Angażowanie uczących się

Nowoczesne uczenie wymaga od nauczycieli elastycznego reagowania na zróżnicowane potrzeby uczniów. Podczas zajęć studenci uczą się diagnozować te potrzeby i tak planować swoje lekcje, aby dawały możliwość rozwijania różnych talentów uczniów. Dydaktyka przedmiotowa pokazuje, jak wykorzystać różne pozaedukacyjne materiały do wspierania uczenia się i wzmocnienia kompetencji uczniów. Klasa szkolna staje się więc laboratorium „prawdziwego życia”, w którym w bezpiecznych warunkach można omawiać i analizować życiowe problemy i wyzwania. Studenci projektują lekcje, w których zaangażowanie intelektualne i poznawcze widoczne jest przez cały czas. Dzieje się tak dzięki wykorzystaniu w praktyce narzędzi taksonomicznych czynności poznawczych B. Blooma i T.W. Webba.

ROZWIJANIE KOMPETENCJI OSÓB UCZĄCYCH SIĘ 6.0. Rozumienie praktyk medialnych dzieci i młodzieży, 6.1 Korzystanie z informacji, 6.2 Komunikacja i współpraca, 6.4. Odpowiedzialne i bezpieczne korzystanie, 6.5 Rozwiązywanie problemów, 6.6. Zaangażowanie obywatelskie i społeczne

Nauczyciele XXI wieku muszą być świadomi tego, że ich odpowiedzialność nie kończy się na przekazaniu uczniom wiedzy przedmiotowej. Absolwenci Szkoły Edukacji rozumieją, że szkoła jest także miejscem, w którym młodzi ludzie przygotowują się do życia społecznego. Kompetencje społeczne należy rozwijać w „realu” i w rzeczywistości cyfrowej. Podczas zajęć z zakresu kompetencji wychowawczych i komunikacyjnych studenci uczą się, jak odpowiadać na wyzwania wychowawcze, jak przeciwdziałać agresji, przemocy i wykluczeniu oraz dyskryminacji. Dzięki zajęciom z psychologii poznają różne wyzwania i zagrożenia związane z funkcjonowaniem dzieci i młodzieży w różnych środowiskach. Uczą się, jak wzmocnić ich aktywność obywatelską, i wspierają ich umiejętności dyskusyjnego, debatowania, podejmowania decyzji.

Kompetencje osobiste: A. Korzystanie z mediów oraz urządzeń cyfrowych, B. Korzystanie z informacji, C. Krytyczny odbiór przekazów medialnych, D. Bezpieczne korzystanie z mediów, E. Aktywne korzystanie z mediów

Ważne miejsce w programie kształcenia nauczycieli-polonistów zajmuje rozwijanie umiejętności rozumienia przekazów, praca z wiadomościami fałszywymi lub wątpliwymi, krytyczny odbiór różnych tekstów, z którymi dzieci i młodzież się stykają się na co dzień. Samo zaproszenie do klasy technologii nie wystarczy, aby wspierać uczniów w mądrym i celowym korzystaniu z nich. Twórcy Szkoły proponują studentom takie wykorzystywanie IT, które jest celowe, adekwatne do potrzeb i przede wszystkim wspiera zaangażowanie poznawcze.

Link: <http://szkolaedukacji.pl>

Przykłady dobrych praktyk, 79

O autorach

Dorota Górecka-O'Connor – z wykształcenia socjolog. Do czerwca 2019 wiceprezesa Fundacji Nowoczesna Polska, w której przez 7 lat zajmowała się edukacją medialną. Współtworzyła pierwszy „Katalog kompetencji medialnych i informacyjnych”, serwis edukacjamedialna.edu.pl i Wielki Turniej Edukacji Medialnej (później Olimpiada Cyfrowa). Koordynowała projekt *European Media Literacy Standard for Youth Workers*. Wcześniej zaangażowana w wiele projektów edukacyjnych prowadzonych m.in. przez Polską Akcję Humanitarną i Centrum Nauki Kopernik.

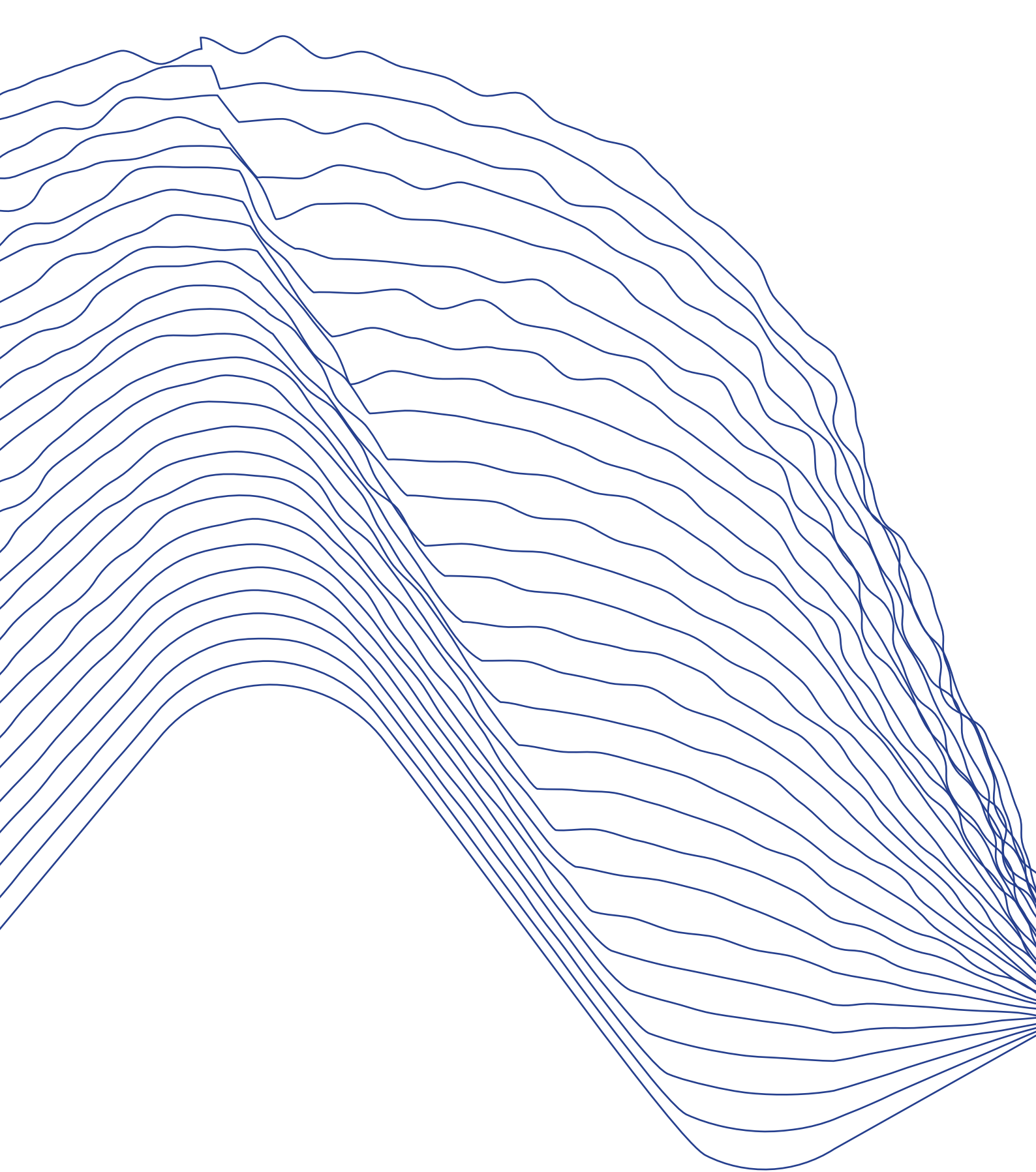
Tomasz Komorowski – kierownik ds. programów UNESCO w dziedzinie komunikacji i informacji oraz nauk społecznych i humanistycznych w Polskim Komitecie do spraw UNESCO. Członek prezydium Polskiego Komitetu Programu Informacja dla Wszystkich (IFAP) UNESCO, członek Polskiego Komitetu Programu Pamięć Świata UNESCO. Koordynator międzynarodowych i krajowych konferencji i seminariów, autor artykułów dotyczących programów Sektorów Komunikacji i Informacji oraz Nauk Społecznych i Humanistycznych UNESCO.

Ewa Korzeniowska – starsza specjalistka ds. badań i rozwoju w FilMOTECE Narodowej – Instytucie Audiowizualnym. Filozofka i kulturoznawczyni, absolwentka podyplomowych studiów z zarządzania projektami. Realizuje projekty edukacyjne z zakresu edukacji medialnej, cyfrowej i informacyjnej. Autorka koncepcji publikacji FINA dotyczących reuse w edukacji i w instytucjach kultury. Koordynatorka wielu konferencji, warsztatów, seminariów, w tym wraz z Polskim Komitetem ds. UNESCO i ASP w Warszawie konferencji „O potrzebie edukacji medialnej”.

Barbara Krywoszejew – socjolożka, mediatorka i menadżerka NGO, trenerka i ekspertka edukacji medialnej. Od kilkunastu lat zaangażowana w propagowanie kompetencji medialnych i cyfrowych oraz w działania na rzecz praw człowieka i budowania społeczeństwa wielokulturowego. Pomysłodawczyni i realizatorka wielu projektów edukacyjnych, twórczyni, współautorka scenariuszy zajęć edukacyjnych, koordynatorka zespołów autorskich. Współtwórczyni Europejskiego Modelu Edukacji Medialnej dla Pracowników Młodzieżowych EMELS. Współpracowała lub współpracuje z szeregiem organizacji pozarządowych: Stowarzyszeniem Młodych Dziennikarzy „Polis”, Helsińską Fundacją Praw Człowieka, Fundacją Nowoczesna Polska, Fundacją Szkoła z Klasą, Stowarzyszeniem Cyfrowy Dialog, Fundacją Forum Dialogu.

Alicja Pacewicz – ekspertka edukacyjna i działaczka społeczna. Współzałożycielka Centrum Edukacji Obywatelskiej oraz Fundacji Szkoła z Klasą. Inicjatorka i współautorka licznych programów edukacyjnych: Kształcenie Obywatelskie w Szkole Samorządowej (KOSS), Szkoła z Klasą 2.0, Nauczycielka I Klasa, Ślady Przeszłości, Młodzi Głosują, Solidarna Szkoła, Noc Bibliotek, Włącz się. Młodzi i Media, Filmoteka Szkolna. Akcja! i in. Autorka podręczników i publikacji metodycznych do wiedzy o społeczeństwie i przedsiębiorczości. Współorganizatorka międzynarodowych projektów edukacyjnych, w tym sieci Networking European Citizenship Education (NECE). Członkini Kolegium Historyczno-Programowego Europejskiego Centrum Solidarności oraz Rady Edukacyjnej Fundacji im. Romana Czerneckiego.

Grzegorz Ptaszek – doktor habilitowany w dyscyplinie nauki o komunikacji społecznej i mediach, medioznawca, psycholog i językoznawca, pracownik Wydziału Humanistycznego AGH w Krakowie. Autor monografii *Edukacja medialna 3.0. Krytyczne rozumienie mediów cyfrowych w dobie Big Data i algorytmizacji* (2019) oraz *Talk show. Szczerść na ekranie?* (2007), współredaktor kilku monografii zbiorowych i kilkudziesięciu artykułów poświęconych edukacji medialnej i różnym aspektom mediów, w tym: *Media literacy in Poland* (wspólnie z Martą Łysik) i *Media Literacy Outcomes, Measurement [w:] The International Encyclopedia of Media Literacy*, red. Renee Hobbs, Paul Mihailidis, New York 2019, Wiley-Blackwell oraz *Media education 3.0? How Big Data, algorithms, and AI should change our thinking about media education* [w:] *The Handbook on Media Education Research*, Nowy York 2019, Wiley-Blackwell. Prezes Polskiego Towarzystwa Edukacji Medialnej (www.ptem.org.pl), członek Polskiego Towarzystwa Komunikacji Społecznej oraz European Communication Research and Education Association (ECREA).

ISBN 978-83-954685-0-6

9 788395 468506